

**POROČILO O PREGLEDU IN ANALIZI STANJA
INTIMNOPARTNERSKEGA NASILJA MED MLADIMI V SLOVENIJI IN
ŠPANJI**

Inštitut za proučevanje enakosti spolov
in sodelujoči organizaciji
Avisensa, Inštitut za psihologijo, svetovanje in izobraževanje, Kamnica
ter Fundación Privada Indera

Maribor, april 2023

Kazalo vsebine

1. UVOD	3
2. OSNOVNI POJMI	4
2.1 Definicije nasilja	4
2.2 Vrste nasilja	4
2.3 Nasilje med mladimi	7
3. PRAVNA PODLAGA	8
3.1 Slovenija	8
3.2 Španija	9
3.3 Mednarodno	10
4. STATISTIKE	12
4.1 Slovenija	13
4.2 Španija	14
4.3 Mednarodno	15
5. FOKUSNE SKUPINE	22
5.1 Slovenija	22
5.2 Španija	24
5.3 Splošni zaključki	26
6. ZAKAJ PRIDE DO NASILJA in UKREPANJE	27
6.1 Dejavniki tveganja	27
6.2 Potek nasilnega odnosa	28
6.3 Posledice nasilja in pomoč	29
6.4 Femicid	30
6.5 Odziv okolice	32
6.5.2 Toleranca in opravičevanje nasilja	34
7. ZAKLJUČEK	37
8. LITERATURA	38

1. UVOD

Povzetek stroškov nasilja nad ženskami je v Veliki Britaniji leta 2019 znašal 43.435 820 061 evrov – številke, ki je verjetno večina izmed nas ne zna niti prebrati. Večina tega zneska je namenjena stroškom, povezanim s fizičnim in čustvenim vplivom nasilja, sodnim sistemom ter zdravstvenimi in socialnimi storitvami. Samo za intimnopartnersko nasilje je v Veliki Britaniji istega leta številka znašala le pol manj (European Institute for Gender Equality, 2021, str. 44). Druga raziskava je strošek spletnega nasilja na podlagi spola ocenila med 49 in 89 milijardami evrov, od tega je ogromen delež sredstev namenjen pravni in takojšnji ter dolgoročni zdravstveni pomoči zaradi težav v duševnem zdravju. Podatki o nasilju nad ženskami in dekleti kažejo, da je v Evropi 9 milijonov deklet imelo izkušnjo z neko obliko spletnega nasilja do dopolnitve petnajstega leta (sovražni govor, *hacking*, zalezovanje, nesoglasna pornografija, žaljenje, grožnje s spolnim in fizičnim nasiljem, deljenje osebnih informacij, *slut-shaming* itd.). Strokovnjaki opozarjajo, da spletno nasilje nad dekleti in ženskami ne obstaja v vakuumu, pač pa gre z roko v roki in se pogosto dopolnjuje z nasiljem v »realnem svetu« (Fundación Indera, 2020a, str. 2). Pričujoča analiza predstavlja kratek pregled glavnih pojmov, nujnih za razumevanje nasilja, njegove definicije in vrste, vpliv družbenih stereotipov, stigmatizacije in odziva okolice, vključno s posledicami nasilja, pregledom pravne ureditve in nekaterih statistik. Predvsem se osredotoča na Slovenijo in Španijo, državi iz katerih prihajamo upravičenci projekta AWARE, seveda pa nasilja ni mogoče uokviriti v državne meje in so mednarodne primerjave ključnega pomena. V okviru pregleda stanja smo v obeh državah izvedli tri fokusne skupine z osebami starimi med 15 in 29 let. V spodnjem dokumentu predstavimo tudi izsledke fokusnih skupin. Pregled in analiza služita kot osnovni dokument projekta, na podlagi katerega bomo informirano oblikovali nadaljnje aktivnosti, učinkovitejše izvajali projekt in dosegli boljše rezultate.

Projekt AWARE- ***Opolnomočenje mladih za prepoznavo in informirano odzivanje na različne oblike nasilja v intimnopartnerskih odnosih v katerih sodelujejo sami ali druge osebe*** naslavlja nasilje v intimnopartnerskih odnosih med mladimi različnih spolnih usmerjenosti in stremi k ozaveščanju mladostnikov o pomenu, delovanju in preseganju spolnih stereotipov in spolnih vlog, ki jih ti večkrat nevede uporabljajo kot orodje za racionaliziranje nasilnega obnašanja v tovrstnih odnosih. Projekt nadaljuje in dopolnjuje poslanstvo projekta *I can choose to say no*, v okviru katerega je bila vzpostavljena interaktivna spletna platforma **True2You**, ki je namenjena ozaveščanju o pojavnosti in preprečevanju nasilja v intimnopartnerskih odnosih med mladimi. Nosilec projekta je Inštitut za proučevanje enakosti spolov, projektna partnerja pa sta Avisensa, Inštitut za psihologijo, svetovanje in izobraževanje, Kamnica ter Fundación Privada Indera.

Projekt traja od 1. 1. 2023 do 31. 12. 2024, sofinancira pa ga Evropska unija. Za vsebino objave je odgovoren izključno njen avtor. Vsebina ne odraža stališč Evropske unije.

2. OSNOVNI POJMI

2.1 Definicije nasilja

Nasilje je pojem, s katerim označujemo različne fenomene, zato je težko oblikovati enotno in popolno definicijo. Slednje se med seboj razlikujejo, načeloma pa velja, da je nasilje vedenje, s katerim oseba zlorabi svojo moč (Veselič, 2007). Cilj je lahko nadzorovanje, ustrahovanje, škodovanje, ponižanje, razvrednotenje, odvzem moči, podrediv, izkoriščanje ali uničenje druge osebe/oseb. Pomemben element nasilja je torej neravnovesje moči med vključenimi osebami, ki je posledica družbenega položaja, starosti, nacionalnosti, telesnih značilnosti, kognitivnih sposobnosti ali drugih dejavnikov. Konflikti so naraven in neizogiben del odnosov; ni namreč mogoče, da bi imeli vedno ista mnenja in stališča. Konflikt lahko rešimo z dogovorom, ki ustreza vsem sodelujočim, s čimer lahko odnos pogosto celo poglobimo, nasilje pa odnos zgolj uničuje. Povzročitelj nasilja je lahko oseba kateregakoli spola, vendar pa raziskave (Društvo za nenasilno komunikacijo, 2023c) kažejo, da so v 95% primerov povzročitelji nasilja moški. Deklaracija o odpravi nasilja nad ženskami (Obran, 2018) nasilje nad ženskami definira kot vsako dejanje nasilja, ki temelji na spolu in ima za posledico ali je verjetno, da bo imelo za posledico fizično, spolno ali psihično škodo ali trpljenje žensk. Vključene so tudi grožnje s takšnimi dejanji, odvzem ali samovoljna omejitev prostosti, ne glede na to, ali se to dogaja v zasebnem ali javnem prostoru (Društvo za nenasilno komunikacijo, 2023c). Nasilje na podlagi spola, v angleščini *gender based violence (GBV)* je najbolj ekstremni izraz spolne neenakosti, ki neproporcionalno prizadene ženske in dekleta. Žrtve so lahko tudi moški in fantje, vendar se to ponavadi zgodi, ko uporabljajo ne-normativne spolne izraze in niso normativno spolno usmerjeni (niso heteroseksualni). Splošna definicija intimnopartnerskega nasilja je vsako fizično, spolno, psihično ali ekonomsko nasilje med trenutnima ali predhodnima zakoncema ali partnerjema. Gre za obliko nasilja, ki v mnogo večji meri prizadane ženske in je zato prepoznano kot izjemno ospoljena oblika nasilja (EIGE, 2022e).

2.2 Vrste nasilja

Obstajajo številne vrste nasilja, mnoge med njimi se med seboj celo prepletajo in se dogajajo hkrati. V redkih primerih se nasilje kaže v posameznih dejanjih, večinoma gre za sistem vedenja in komunikacije s strani povzročitelja. Nasilje lahko razvrščamo na več načinov. Najpogosteje govorimo o štirih vrstah nasilja, ki jih definiramo na podlagi načina izvajanja nasilja (Veselič, 2007; Društvo za nenasilno komunikacijo, 2023d):

Psihično

Gre za zlorabo moči brez uporabe fizične sile; z vedenjem, besedami. Druga oseba je ponižana, razvrednotena, prestrašena, oškodovana. Pogosto ga je težko prepoznati, žrtve opisujejo občutke

Žaljenje, neprestano kritiziranje, grožnje, zasmehovanje, poniževanje, *gaslighting* (prepričevanje osebe, da se ji meša), preprečevanje stikov z bližnjimi, širjenje lažnih govoric, nadzorovanje (npr. pregled zasebnih sporočil).

zmedenosti in dvomov vase, ujetosti v odnos, čutijo odgovornost za nasilje.	
Fizično	
Zloraba fizične moči, navadno usmerjena na telo in življenje žrtve, lahko tudi na njeno imetje. Pogosto se pojavi kot stopnjevanje predhodnega psihičnega nasilja in se začne z lažjimi fizičnimi oblikami (klofute), ki se kasneje stopnjujejo.	Klofutanje, brcanje, udarci z roko ali predmeti, metanje predmetov proti osebi, v osebo ali po prostoru, odiranje ali porivanje, namerno izpostavljanje nevarnostim (npr. prehitra vožnja, neupoštevanje ukrepov za zajezitev epidemije), zvijanje rok, polivanje s tekočino, ožiganje kože, neželjeno striženje las, omejevanje gibanja, davljenje ali dušenje, odrekanje ali siljenje s hrano, napadi z orožjem, umor.
Spolno	
Kakršnokoli dejanje spolne narave, ki ga oseba čuti kot prisilo – pomembna je distinkcija, da oseba ni nujno fizično prisiljena v dejanje (npr. nezmožna premikanja), prisile so pogosto psihološke. Spolnost pomeni aktivnosti spolne narave, ki si jih osebe želijo in vanje privolijo. Privolitev v določeno spolno aktivnost ne pomeni privolitve v katerokoli spolno aktivnost, niti ne predpostavlja soglašanja v prihodnosti. V primeru nespoštovanja naštetega ne govorimo o spolnosti, temveč o spolnem nasilju.	Nezaželeno otipavanje, komentiranje telesa, neželjeno slačenje, dotikanje telesa, ko si oseba tega ne želi ali v to ne privoli, siljenje v gledanje pornografije, siljenje v kakršenkoli spolni odnos s storilcem ali kom drugim, siljenje k masturbiranju, prepovedovanje uporabe kontracepcije, odstranitev kondoma brez predhodnega soglasja druge osebe, posilstvo.
Ekonomsko	
Vse oblike nadvladovanja, nadzorovanja, izkoriščanja, poniževanja žrtve s pomočjo preživetvenih sredstev, vključno z odrekanjem dostopa do zaslužka. Cilj je pogosto finančna odvisnost žrtve od povzročitelja, kar ji močno oteži odhod.	Omejevanje pravice do zaposlitve, preprečevanje razpolaganja z lastnim ali skupnim denarjem, zahteva po pokorščini zaradi nižjih dohodkov, neplačevanje preživnine za otroka, odvzem denarja (npr. plače).

Vrste nasilja lahko ločimo tudi na podlagi prostora, kjer se dogaja (npr. nasilje v šoli, spletno nasilje, nasilje na delovnem mestu), na podlagi odnosa med povzročiteljem nasilja in osebo, ki nasilje doživlja (medvrstniško nasilje, intimnopartnersko nasilje, institucionalno nasilje), na podlagi pripadnosti določeni skupini (nasilje nad priseljenci, starejšimi, pripadniki LGBT+ skupnosti, osebami z motnjami v razvoju) in drugo (Kolbert et al., 2019). Ne glede na prostor,

odnos ali pripadnost določeni skupini je lahko nasilje psihično, fizično, spolno, ekonomsko ali kombinacija različnih oblik. Spodaj omenjamo nekaj relevantnejših opisov za pričujoči projekt.

Intimnopartnersko nasilje nad ženskami je ena najpogostejših oblik nasilja nad ženskami, skoraj vedno pa je predhodno prisotno v primerih femicidov. To nasilje prizadene ženske tako na fizičnem kot na psihičnem nivoju, pogosto gre za različne vrste nasilja hkrati. Žrtve so lahko tudi moški, najpogostejša oblika v tem primeru je psihično nasilje. Intimnopartnersko nasilje je predvsem zaradi popolnega zaprtja države močno poslabšala epidemija covid-19. Pomembno je omeniti tudi **nasilje med zmenkanjem** (**»dating violence«**), ki predstavlja vse oblike vedenja, ki jih povzročitelj stori na zmenku, s katerim prekorači meje druge osebe (Veselič, 2007). Pod **zalezovanje** (**»stalking«**) štejemo vse nezaželene vdore, vmešavanje v življenje druge osebe in podobna dejanja, ki so ponavljajoča in žrtev prestrašijo ter skrbijo. Pogosto pripeljejo do drugih vrst nasilja, saj je zalezovanje redko končen cilj (slednji je npr. posilstvo/umor). Najpogostejši zalezovalci so bivši partnerji, ti pa so lahko z žrtvijo v posrednem stiku (pošiljanje pisem) ali neposrednem stiku (čakanje na krajih, kjer se žrtev pogosto giba) (ibidem).

Posebej bi omenili **nasilje preko informacijsko-komunikacijske tehnologije (IKT)**, pogosto imenovano tudi zgolj spletno nasilje. Anonimnost na spletu omogoča prevzem lažne identitete, s katero je olajšana navezava stika z omenjenimi posamezniki. Pogoste oblike nasilja preko IKT so spletno nadlegovanje (povzročitelj osebi grozi, jo nadleguje, ponižuje, spravlja v zadrego), kraja identitete (neznana oseba prevzame našo spletno identiteto in se predstavlja v našem imenu, pridobi dostop do naših osebnih podatkov, denarja, slik, okrne naš ugled) ter različne oblike spolnega nasilja (proizvodnja, predelava in objavljane slik in posnetkov brez dovoljenja druge osebe, siljenje v seksting, deljenje posnetkov, snemanje in fotografiranje spolne zlorabe, izsiljevanje z intimnimi posnetki, prostitucija in trgovina z ljudmi na spletu, spletni grooming itd.) (Hauptman, 2020; Društvo za nenasilno komunikacijo, 2023a). Oblike spletnega nasilja nad ženskami in dekletimi se odvijajo na različne načine, lahko se začnejo na spletu in nadaljujejo izven spleta, npr. v službi, šoli, doma; lahko pa velja tudi obratno in se nasilje kasneje dopolni/premakne na splet preko različnih platform, družbenih omrežji in e-pošte. Storilec je lahko anonimna oseba ali skupina ljudi, ali pa je storilec žrtvi poznan (npr. bivši partner, skupina sošolcev itd. (Horváth et al., 2020)). Spletno zasledovanje je ključna taktika nadzora, uporabljena v primerih intimnopartnerskega nasilja. Sedem izmed desetih žensk, ki imajo izkušnjo spletnega zasledovanja je izkusilo tudi vsaj eno obliko fizičnega in/ali spolnega nasilja s strani intimnega partnerja. Povezavo med zasledovanjem in spletnim zasledovanjem izpostavljajo številne raziskave. Raziskava v Veliki Britaniji razkriva, da je več kot polovica primerov spletnega zasledovanja vključevala prvotno srečanje v fizičnem svetu. Negativne posledice spletnega zasledovanja na žrtvino počutje so podobne kot v primeru fizičnega zasledovanja (strah, jeza, depresija, post-travmatski sindrom, samomorilne misli (EIGE, 2022e)). Pet odstotkov žensk v EU je od svojega petnajstega leta izkusilo eno ali več oblik spletnega zasledovanja, 77% žensk, ki so doživele spletno nadlegovanje so doživele tudi vsaj eno od oblik spolnega in/ali fizičnega nasilja s strani intimnega partnerja; sedem od desetih žensk z izkušnjo spletnega zasledovanja pa ima izkušnjo tudi z vsaj eno obliko fizičnega in/ali spolnega nasilja s strani intimnega partnerja. V svetovnem merilu imajo ženske 27-krat večjo verjetnost, da doživijo spletno nadlegovanje (Horváth et al., 2020, str. 3).

2.3 Nasilje med mladimi

Mladostništvo predstavlja čas raziskovanja in razvijanja čustvenih ter socialnih kompetenc. Najstniki se učijo spoznavanja in upravljanja lastnih čustev in spoznavajo delovanje različnih odnosov, od družine in prijateljev, do romantičnih povezav. V času odraščanja prav slednje igrajo pomembno vlogo in lahko pozitivno vplivajo na posameznikovo samozavest in samopodobo. Ko so odnosi zgrajeni na medsebojnem spoštovanju, zaupanju, intimnosti, predanosti in dobri komunikaciji, smo ljudje, posebej pa najstniki, načeloma srečnejši. Mladi se v zdravih odnosih počutijo sprejete, prepoznane in cenjene, to pa vpliva na njihovo zmožnost sprejemanja lastnih odločitev brez pritiska in prisile, saj se počutijo varno in udobno. Drug drugega podpirajo, poslušajo, odprto komunicirajo in razumejo besedo »ne«. Mladi imajo predvsem v prvih romantičnih izkušnjah pogosto težavo s prepoznavanjem kakovosti odnosa, saj jim manjka znanja in izkušenj, ki bi to olajšale. Prav zato obstaja večja nevarnost, da se znajdejo v škodljivih odnosih. Toksično obnašanje se lahko začne z malenkostmi, ki se v trenutku zdijo nedolžne, kasneje pa prerastejo v nasilje. Ne le, da mladi te vzorce težje prepoznajo, tudi če jih prepoznajo, jih pogosteje napačno interpretirajo (npr. posesivnost kot romantični vzgib). Za razvoj zdravih in pozitivnih odnosov moramo mlade opremiti z znanjem, ki jim omogoča prepoznavo karakteristik in odnosov, ki so destruktivni. V okviru tega je pomembno tudi zavedanje vpliva različnih ravnovesij moči, ki obstajajo v družbi, vključno s spolnimi stereotipi in zgodovinsko prevlado moških nad ženskami (Horváth et al., 2020, str. 8–11).

Raziskava, opravljena v Združenih državah Amerike razkriva, da lahko med intimnopartnerskim nasiljem med najstniki in intimnopartnerskim nasiljem opazimo nekaj splošnih razlik. Intimnopartnersko nasilje med najstniki v primerjavi z intimnopartnerskim nasiljem:

- je bolj vzajemno (obe osebi izvajata vsaj neko obliko nasilja),
- ima manj izraženo ravnovesje moči, kar je v veliki meri povezano z dejstvom, da je redko prisotna finančna odvisnost drug od drugega,
- vključuje izrazito pomanjkanje znanja in izkušenj z upravljanjem odnosov,
- se večinoma dogaja pred drugimi osebami (npr. v šoli) in ne v zasebnosti, kar kaže na velik socialni vpliv in pritisk s strani vrstnikov.

Raziskava Horvátha in sodelavcev (2020, str. 16) ugotavlja, da tako fantje kot dekleta poskušajo izvajati določeno mero nadzora nad svojim partnerjem, vendar so fantje pri tem uspešnejši. Razlika je tudi v dejstvu, da se dekleta pogosteje soočajo z občutki strahu, manjvrednosti, sramu in krivde, medtem ko fantje izkušnjo svoje žrtve zanemarijo. Raziskava prav tako prikazuje, da nasilje s strani partnerke fante zaznamuje manj in je pogosteje dojeta kot nekaj motečega in nadležnega. To je s strani partnerke ponavadi ignorirano, oziroma je odziv, če do njega pride, hujša oblika nasilja.

3. PRAVNA PODLAGA

Za razumevanje različnih vrst nasilja in oblik odzivanja, predvsem v kontekstu intimnopartnerskega nasilja, je pomembno poznavanje pravne podlage tako v nacionalnih kot v mednarodnih okvirjih.

3.1 Slovenija

Najpomembnejši je **Zakon o preprečevanju nasilja v družini** (ZPND, 2008). Vsebuje pravilnike o sodelovanju različnih organov, ki delujejo na področju nasilja, o delovanju Centrov za socialno delo, o obravnavi nasilja v družini, o postopkih obravnave nasilja in tudi o prepovedi telesnega kaznovanja otrok. Tretji člen v več točkah opredeljuje nasilje v družini.

(1) *Nasilje v družini (v nadaljnjem besedilu: nasilje) je prepovedano.*

(2) *Nasilje je vsaka uporaba **fizičnega, spolnega, psihičnega ali ekonomskega nasilja enega družinskega člana** (v nadaljnjem besedilu: povzročitelj nasilja) **proti drugemu družinskemu članu** (v nadaljnjem besedilu: žrtev) oziroma **zanemarjanje ali zalezovanje** žrtve ne glede na starost, spol ali katerokoli drugo osebno okoliščino žrtve ali povzročitelja nasilja, in telesno kaznovanje otrok.*

(3) ***Fizično nasilje** je vsaka uporaba fizične sile ali grožnja z uporabo fizične sile, ki žrtev prisili, da kaj stori ali opusti ali da kaj trpi ali ji omejuje gibanje oziroma komuniciranje in ji povzroči bolečino, strah ali ponižanje, ne glede na to, ali so nastale telesne poškodbe.*

(4) ***Spolno nasilje** so ravnanja s spolno vsebino, v katera žrtev ne privoli, je vanje prisiljena ali zaradi svoje stopnje razvoja ne razume njihovega pomena, grožnje z uporabo spolnega nasilja, ter javna objava spolnih vsebin o žrtvi.*

(5) ***Psihično nasilje** so ravnanja in razširjanje informacij, s katerimi povzročitelj nasilja pri žrtvi povzroči strah, ponižanje, občutek manjvrednosti, ogroženosti in druge duševne stiske, tudi če so storjena z uporabo informacijsko komunikacijske tehnologije.*

(6) ***Ekonomsko nasilje** je neupravičeno nadzorovanje ali omejevanje žrtve pri razpolaganju z dohodki oziroma upravljanju s premoženjem, s katerim žrtev samostojno razpolaga oziroma upravlja ali neupravičeno omejevanje razpolaganja oziroma upravljanja s skupnim premoženjem družinskih članov, neupravičeno neizpolnjevanje finančnih oziroma premoženjskih obveznosti do družinskega člana ali neupravičeno prelaganje finančnih oziroma premoženjskih obveznosti na družinskega člana.*

(7) ***Zanemarjanje** je oblika nasilja, kadar povzročitelj nasilja opušča dolžno skrb za žrtev, ki jo potrebuje zaradi bolezni, invalidnosti, starosti, razvojnih ali drugih osebnih okoliščin.*

(8) ***Zalezovanje** je naklepno ponavljajoče se neželeno vzpostavljanje stika, zasledovanje, fizično vsiljevanje, opazovanje, zadrževanje na krajih, kjer se žrtev giba ali druga oblika neželenega vdora v življenje žrtve.*

Ostali zakoni, ki so relevantni pri obravnavanju nasilja, a se ne dotikajo zgolj nasilja, so v različnih okoliščinah naslednji:

- Zakon o nalogah in pooblastilih policije (ZNPPol), ki zajema tudi prepovedi približevanja osebi, kraju in območju,

- Kazenski zakonik (KZ-1), vključno z Zakonom o kazenskem postopku, Zakonom o prekrških in Zakonom o varstvu javnega reda in miru,
- Družinski zakonik,
- Zakon o partnerski zvezi,
- Zakon o pravnem postopku,
- Zakon o odškodnini žrtvam kaznivih dejanj,
- Obligacijski zakonik,
- Stanovanjski zakon,
- Zakon o socialnem varstvu,
- Zakon o varstvu osebnih podatkov,
- Zakon o brezplačni pravni pomoči,
- Zakon o varstvu pred diskriminacijo,
- Zakon o enakih možnostih žensk in moških.

3.2 Španija

Zakon 1/2004 o ukrepih zaščite proti nasilju na podlagi spola je vzpostavil nasilje na podlagi spola kot kakršnokoli nasilje nad žensko, ki je ali je bila partnerka storilcu nasilja. V mednarodnih dokumentih je enakovredni izraz *domestic violence* (v Sloveniji je največkrat v uporabi izraz *nasilje v družini*). Vključuje spremembe na področjih izobraževanja, zdravstva, storitev socialne varnosti, državne administracije, ter spremembe v okviru kazenske odgovornosti (nasilje na podlagi spola je kaznivo in preganjano). Zakon je spodbudil nekatere spremembe v izobraževanju, npr. vključitev izobraževanj o enakosti spolov, mirni razrešitvi konfliktov, boj proti spolnim stereotipom v izobraževalnih materialih, različna usposabljanja učiteljev na teme enakosti, zagotavljanje večje reprezentativnosti žensk v organizacijah in druge (I can choose to say no, 2020, str. 16).

Zakon 4/2015, ki ga lahko prevedemo v Statut žrtve zločina, je govori o pravicah žrtev raznolikih zločinov, posebno pozornost pa je namenil žrtvam nasilja na podlagi spola. Zaščito žrtev nasilja v družini ureja **Zakon 27/2003**. Vsebuje pravni instrument, ki varuje žrtve nasilja v družini pred različnimi napadi tako, da nemudoma aktivira instrumente socialne varnosti s strani različnih institucij – države, lokalnih administracij in drugih. Eden najstarejših zakonov je **Zakon 35/1995**, ki je aktiviral oblike pomoči žrtvam nasilnih zločinov. Zaščita, ki jo uveljavlja, sicer ni relevantna za vse žrtve nasilja na podlagi spola, temveč zgolj za tiste, ki so neposredno ali posredno žrtve nasilnih zločinov, storjenih v Španiji, z izidom smrti, resnih telesnih poškodb ali resnih posledic za fizično ali mentalno zdravje. Prav tako omenja spolno svobodo in omogoča pomoč žrtvam, katerih spolna svoboda ni bila spoštovana, tudi če je bilo nasilje storjeno brez sile. Omeniti velja tudi **Zakon 8/2015**, ki spreminja sisteme zaščete v primeru otrok in mladostnikov. Pomemben je, ker prepozna, da so žrtve nasilja na podlagi spola tudi otroci in mladostniki ter poudarja dolžnost sodnega sistema, da je pozoren na primere otrok in mladostnikov, ki živijo z nasiljem v družini. Leto kasneje je bil sprejet dokument, ki je povezal vse politične stranke, državne institucije in civilno družbo v zaobljubi pri boju proti nasilju nad ženskami in dekletimi. Osnovan je bil na ratifikaciji Istanbulske konvencije in drugih priporočil Združenih narodov, vzpostavil pa je različne odzive na nasilje, npr. povečanje zaščite v primeru mladoletnih oseb, povečanje zavedanja o vseh oblikah nasilja nad ženskami s

poudarkom na spolnem nasilju, trgovini z ljudmi, pohabljanju ženskih spolnih organov in prisilnih porokah (ibidem).

Dodatno omenjamo zakone, sprejete v Kataloniji, ki so relevantni za proučevano področje. Zakon 5/2008 govori o pravicah žensk za življenje brez nasilja in odpravi nasilja nad ženskami s strani moških. Njegovi glavni cilji so odpravljanje spolnega nasilja ter družbenih struktur in stereotipov, ki ga ohranjajo; vzpostavitev obširnih ukrepov za preprečevanje, zaznavanje in ozaveščanje o nasilju; prepoznavanje pravic žensk, ki so žrtve, do pomoči, zaščite in okrevanja. Zakon 11/2014 zagotavlja pravice lezbijk, gejev, biseksualnih, transeksualnih in interseksualnih oseb ter se zavzema za izkoreninjenje homofobije, transfobije in bifobije. Njegov glavni cilj je učinkovito zagotavljanje pravice do enake obravnave brez diskriminacije na podlagi spolne usmerjenosti, spolnega izraza in spolne identitete (I can choose to say no, 2020, str. 17).

Spletno spolno nadlegovanje je bilo vključeno med kazniva dejanja leta 2013, vendar pa vključuje zgolj primere, ko odrasli storilci kontaktirajo mladoletne žrtve (*grooming*), ne pa drugih oblik spletnega spolnega nasilja, ki se dogaja med odraslimi. Dodatno se spolno nadlegovanje v španskem kazenskem zakoniku dotika zgolj situacij, v katerih oseba zahteva spolne usluge v okviru odnosov na delovnem mestu, s strani učiteljev in podobno, kar pa seveda izpušča številne druge primere spolnega nadlegovanja. Z letom 2015 se je zakon spremenil in vključil zasledovanje in sexting (definiran kot nesoglasno širjenje intimnih slik ali posnetkov, četudi je oseba v slike ali posnetke privolila, saj na podlagi tega ne gre sklepati, da je privolila v njihovo širjenje) (Fundación Indera, 2020b).

3.3 Mednarodno

Odbor CEDAW (Committee on the Elimination of Discrimination against Women) nasilje na podlagi spola definira kot nasilje, ki je usmerjeno proti ženskam, saj so ženske tiste, ki so primarno žrtve spolnega nasilja. Prepoznava ga kot obliko diskriminacije, ki resno vpliva na življenje žensk in uživanje njihov pravic in svoboščin (Horváth et al., 2020, str. 3). Poglejmo nekaj pomembnejših mednarodnih dokumentov.

Konvencija Sveta Evrope o preprečevanju in boju proti nasilju nad ženskami in nasilju v družini (Istanbulska konvencija) predstavlja enega temeljnih dokumentov. Konvencija definira nasilje, vključno s psihičnim nasiljem (imenuje ga psihološko nasilje), zasledovanjem in spolnim nadlegovanjem ter zahteva njihov sodni pregon. V kasnejšem poročilu prepoznava tudi možnost sledenja žrtvi v virtualnem svetu – preko socialnih omrežji, e-pošte itd. Nasilje nad ženskami priznava kot kršitev človekovih pravic in obliko diskriminacije, predstavlja pa tudi prvo mednarodno pogodbo, ki vsebuje definicijo spola (s čimer priznava sociološko razumevanje spola in različne družbene vloge/pričakovanja). Kriminalizira najrazličnejše oblike nasilja, vključno s pohabljanjem ženskih spolovil, prisilnimi porokami, prisilnimi splavi in prisilnimi sterilizacijami (Horváth et al., 2020). Konvencija Sveta Evrope o kibernetiki kriminaliteti («Budapest Convention») preko različnih določil neposredno naslavlja nekatere oblike spletnega nasilja in njihove posledice, vključno s produciranjem ali elektronsko distribucijo otroške pornografije. Nekatere klavzule se tudi splošneje dotikajo izvajanja spletnega nasilja in predvidevajo mednarodno sodelovanje pri preiskovanju in preprečevanju le-tega (Horváth et al., 2020, str. 69–71).

Konvencija Sveta Evrope o zaščiti otrok pred spolnim izkoriščanjem in spolno zlorabo («Lanzarote Convention») želi preko holističnega pristopa zaščititi otroke pred spolnim nasiljem. Vključuje preventivne ukrepe (usposabljanje, ozaveščanje oseb, ki delajo z otroci; izobraževanje otrok; izobraževanje splošne javnosti; sodelovanje različnih družbenih sektorjih), zaščitne ukrepe in pomoč žrtvam (vključno s prijavljanjem suma na spolno izkoriščanje in spolno zlorabo), programi intervencije in spremembami v kazenskem zakoniku (vključitev spolne zlorabe, otroške prostitucije, otroške pornografije, korupcije otrok, sodelovanje z otroci za namene spolnosti). Vključuje tudi zavzemanje za preiskovanje in pregon nasilja ter mednarodno sodelovanje v okviru vzpostavljenega odbora. Zaščite otrok pred vsemi oblikami nasilja in zlorab obravnava tudi Konvencija o otrokovih pravicah na ravni Združenih narodov (ibidem).

EU enakost spolov poudarja že od svojega nastanka. Trenutno velja Strategija enakosti spolov, ki predstavlja cilje posameznih politik in ukrepe za doseganje napredka do leta 2025. Cilj strategije je EU, kjer so moški in ženske ter dečki in deklice, v vsej svoji raznolikosti, svobodni pri izbiri svoje življenjske poti, imajo enake priložnosti in lahko enakovredno sodelujejo v družbi. Pod ključne cilje strategija navaja odpravo nasilja na podlagi spola, boj proti spolnim stereotipom, zapiranje spolnih vrzeli na trgu dela, doseganje enake stopnje udeležnosti spolov v različnih gospodarskih sektorjih, naslavljanje plačilne in pokojninske vrzeli, zapiranje spolne skrbstvene vrzeli in doseganje večjega ravnovesja med spoloma pri političnem odločanju. Pristop strategije je dvojni in združuje dobro uveljavljeni pristop Unije, imenovan *gender mainstreaming*, v kombinaciji s tarčnimi ukrepi in interseksionalnostjo kot splošnim načelom za izvajanje. EU je pomemben vir informacij v povezavi z nasiljem nad ženskami, saj v sklopu različnih institucij zbira podatke in se podrobneje ukvarja z omenjeno problematiko. Tako delujejo npr. Eurostat, ki zbira podatke o najrazličnejših tematikah, specifično pa se z enakostjo spolov ukvarja Evropski inštitut za enakost spolov. Podatke najdemo tudi na Eurobarometru in v okviru izvedene vsesplošne evropske ankete o nasilju na podlagi spola nad ženskami in ostalih oblikah medosebnega nasilja (EU-GBV) (European Commission, 2023).

Drugi relevantni mednarodni dokumenti v okviru Sveta Evrope so Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin, Evropska socialna listina ter Evropska konvencija o preprečevanju mučenja in nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja. Na ravni Organizacije Združenih narodov velja omeniti Splošno deklaracijo človekovih pravic, Konvencijo o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk, Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah, Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah ter Deklaracijo Združenih narodov o odpravi nasilja nad ženskami (Horváth et al., 2020; Društvo za nenasilno komunikacijo, 2023a).

4. STATISTIKE

Statistike so pomemben vir informacij, zavedati pa se moramo, da ogromen del nasilja ostaja neprijavljen. V času epidemije COVID-19 se je razkorak med prijavljenim in dejanskim nasiljem marsikje še povečal. Povprečna stopnja prijav pred epidemijo je bila za Slovenijo 16%, kar pomeni, da več kot 80% nasilja ostaja neprijavljenega, s tem pa pogosto skritega tudi pred statistikami (Društvo za nenasilno komunikacijo, 2023e). WHO poudarja, da spolno nasilje še vedno ostaja zelo stigmatizirano in prinaša hude družbene sankcije (za žrtve) v mnogih okoljih. Glede na občutljivost prijavljanja spolnega nasilja vemo, da so ocene o razširjenosti spolnega nasilja verjetno podcenjene (Društvo SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja, 2014, str. 69). Eden izmed izzivov pri statistikah je tudi dejstvo, da pogosto primanjkuje sistematičnega zbiranja podatkov, tako za splošno populacijo kot za mlade (Horváth et al., 2020). Tudi iz tega razloga bomo v prihodnjih vrsticah predstavili različne statistike, ki ne prikazujejo vedno enakih rezultatov, kar tudi samo po sebi nakazuje na izzive pri zbiranju podatkov.

Dodatno poudarjamo, da je velika večina raziskav zastavljena na način samoocenjevanja doživetih izkušenj. To samo po sebi zahteva vsaj neko stopnjo prepoznavanja vedenja, ki je nasilno ter sprejemanja dejstva, da smo nasilje doživeli. Zaradi ponotranjenih spolnih stereotipov in drugih družbenih norm ogromen problem predstavlja dejstvo, da pogosto nasilje ni prepoznano. Kot nasilje so običajno prepoznane zgolj najhujše oblike določene vrste nasilja (npr. fizično nasilje pomeni modrice in zlomljene kosti, »zgolj« klofuta se ne klasificira kot nasilje). Pogosto se nasilje prepozna zgolj če se pojavlja pogosteje (»enkrat je pač izgubil živce«), oziroma se prepozna šele leta po izhodu iz situacije. V ruralnih okoljih so pogosto kriteriji za to, kaj štejemo kot nasilje, še strožji. Hkrati velja izpostaviti spolno nasilje, ki je ogromno pozornosti dobilo šele v zadnjih letih. V preteklosti so se kot dejanja spolnega nasilja, predvsem posilstva, dojemala izključno tista, ki vključujejo fizično prisilo. V Sloveniji je bil šele v 2021 na podlagi intenzivne kampanje civilne družbe sprejet zakon, na podlagi katerega »samo ja pomeni ja«, pred tem pa je bilo za obsodbo posilstva potrebno dokazati obstoj fizične sile (Kazenski zakonik KZ-1, 2008, 170. člen). Takšna ureditev seveda izključuje cel kup nasilnih dejanj in kaže neseznanjenost z realnostjo spolnega nasilja, prav tako pa je v velikem številu primerov izključevala spolno nasilje s strani intimnih partnerjev. Javni diskurz je v zadnjih letih vključno z gibanjem *#MeToo* priklical pozornost k razširjenosti spolnega nasilja in odkril številne primere, ki se v preteklosti kot nasilje niso obravnavali. Prisotnost tega diskurza vpliva na zmožnost samoocenjevanja izkušenj z nasiljem, zato je potrebno podatke, zbrane pred 2017, ko je gibanje postalo popularno, interpretirati posebej previdno. Dodatno je spolno nasilje tesno povezano s spolnimi vlogami, seksualizacijo in objektivizacijo žensk in ženskega telesa v medijih ter idejo o dolžnosti ženske do moškega v partnerskem odnosu. Vse omenjeno pogosto zamegli meje in otežuje prepoznavanje nasilja.

Prav tako velja opozoriti na dejstvo, da predstavljene številke predstavljajo ljudi, zato vrednosti ne rabijo biti ekstremne, da so zaskrbljujoče. Večina večjih raziskav vrednosti podaja v obliki odstotka populacije. SURS (2021) ocenjuje, da je med slovenskim prebivalstvom (2.108.977) žensk 1.49.039. Zaradi lažje primerjave, poglejmo Eurostat (2023), ki sicer prikazuje podatke za 2001, vendar v primeru Slovenije ni tolikšnih odstopanj – prebivalc je bilo 1.005.460 (približno polovica). Od tega je bilo 678 020 prebivalc starih med 15 in 64 let. Če je žrtev neke vrste nasilja 5% žensk iz populacije določene države, to na podlagi zgornjih števil pomeni 33

901 žensk, ki so žrtve nasilja. Zaradi večje populacije, bi enak odstotek pod istimi kriteriji v Španiji pomenil skoraj 7 milijonov žensk. Imejmo to v mislih ob branju naslednjih vrstic.

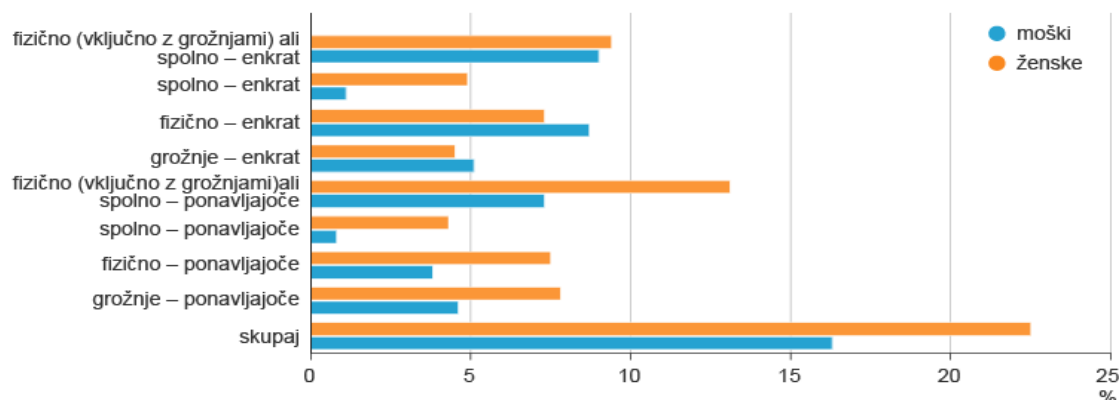
4.1 Slovenija

V okviru Nacionalne raziskave o pojavnosti nasilja v zasebni sferi in partnerskih odnosih je bilo ugotovljeno:

- vsaka druga ženska do dopolnjenega 15. leta je doživela eno izmed oblik nasilja (56,6 %), pri čemer je najpogostejše psihično nasilje;
- vsaka druga ženska je doživela nasilje v zadnjem letu;
- nasilje se lahko začne kadarkoli v življenju, pri nekaterih ženskah traja celo življenje;
- 5,5 % žensk je nasilje doživljalo tudi v nosečnosti;
- ženske, ki doživljajo nasilje, večkrat doživljajo stres, tesnobo, prebavne motnje, izgubo apetita, glavobol, utrujenost, vrtoglavico, motnje spanja, depresivnost, samomorilnost;
- v 90,8 % so povzročitelji nasilja moški, številni med njimi višje izobraženi in zaposleni za polni delovni čas (Društvo za nenasilno komunikacijo, 2023e).

Po podatkih Statističnega urada Republike Slovenije ženske pogosteje doživljajo nasilje kot moški, nasilje se pogosteje ponavlja in ima hujše posledice, večinoma pa ga povzročajo njihovi intimni partnerji. Tri četrtine žrtev intimnopartnerskega nasilja predstavljajo ženske, pri čemer je storilec moški, ženske pogosteje doživljajo tudi nasilje izven partnerskega razmerja. Pogosteje so deležne težjih in ponavljajočih se oblik nasilja, prav tako se med doživljanjem nasilja pogosteje bojijo za svoje življenje (SURS, 2020).

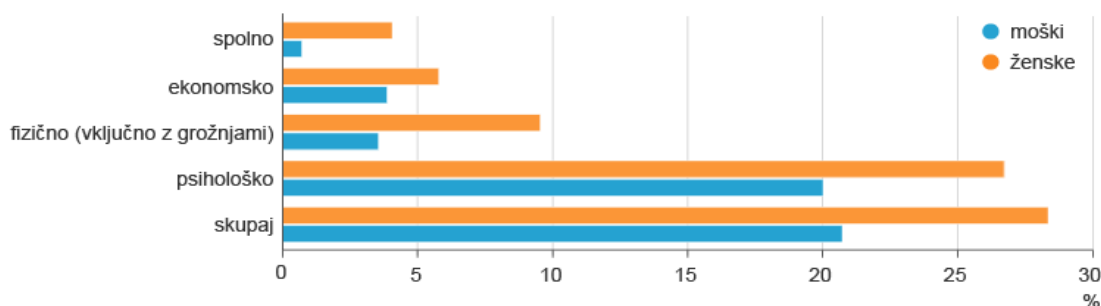
Osebe, ki so doživele nasilje od svojega 15. leta starosti, Slovenija, 2020

Vir: SURS.

SURS prikazuje, da so bile ženske trikrat pogosteje žrtve nasilja v družini kot moški, petkrat pogosteje pa so v družini doživljale spolno nasilje. Najpogostejša vrsta nasilja v intimnopartnerskih zvezah je psihično nasilje. Splošno je za intimnopartnersko nasilje značilno, da se ponavlja, kar pušča intenzivne psihološke posledice. V primeru fizičnega nasilja obstaja za ženske večja verjetnost, da ga utrpijo v intimnopartnerskem odnosu, medtem ko je za moške za verjetno večja izven njega (ibidem).

Osebe s (sedanjim ali nekdanjim) partnerjem, ki so doživele nasilje svojega partnerja, Slovenija, 2020

Vir: SURS.

Tudi SURS poudarja, da večina nasilja ostane neprijavljenega, četudi žrtve spregovorijo z drugimi o svojih izkušnjah (SURS, 2020; Lah, 2021). Pogosto pristojni organi izvedo le za najhujša nasilna dejanja v družini, primerjava med podatki različnih institucij pa zaradi različnih metod zbiranja podatkov ni mogoča (npr. med tožilstvom, policijo, šolstvom, zdravstvom). Po pričanjih nekaterih organizacij, ki se ukvarjajo s pomočjo žrtvam nasilja, je za ženske v Sloveniji najnevarnejši prostor prav njihov dom, sledi delovno mesto, javnost in splet (Lah, 2021). Primerjava med letoma 2019 in 2020 (obdobje epidemije) kaže na splošen upad kaznivih dejanj v letu 2020, na drugi strani pa porast kaznivih dejanj, povezanih z zakonsko zvezo, družino in otroki. Med januarjem in novembrom 2020 je v primerjavi z istimi meseci v letu 2019 policija obravnavala 12,9 % več kaznivih dejanj nasilja v družini, za katera je bila podana kazenska ovadba (1233 v 2019; 1346 v 2020). Izmed kaznivih dejanj se je za 56,3% zvišala stopnja ubojev, za 33,3% stopnja umorov in za 19,4% stopnja posilstev (Ministrstvo za notranje zadeve, Policija, b. d.).

4.2 Španija

V Španiji je bilo na temo intimnopartnerskega nasilja med mladimi narejenih več raziskav. Prva, izvedena s strani Ministrstva za enakost, je pokazala, da skoraj eno izmed deset deklet poroča o nasilni situaciji s strani fanta, s katerim zmenkujejo. 1,3 izmed deset najstnikov (fantov) je priznalo, da so se v neki situaciji agresivno obnašali do svojih partneric. Predvsem je videti, da je v primerjavi splošne populacije pri mladih problem intimnopartnersko nasilje preko spleta, saj več kot 25% deklet med 16 in 19 letom priznava, da so jih partnerji nadzirali preko telefona (pri splošni populaciji je ta delež 9,6). Druga raziskava, ki se je ukvarjala z odnosom in razumevanjem nasilja s strani najstnikov ugotavlja, da eden od treh mladih kot nekaj neizbežnega oz. sprejemljivega v določenih situacijah dojema nadzor nad partnerjevim urnikom, preprečevanje stika z družino ali prijatelji, prepoved opravljanja dela ali učenja ter določanje stvari, ki jih lahko/ne sme narediti. To kaže na osupljivo visoko toleranco do nasilja v obliki nadzora s strani mladih (Fundación Indera, 2020a, str. 3).

Ena izmed raziskav prikazuje, da je pojavnost fizičnega in spolnega nasilja s strani bivšega ali trenutnega partnerja v Španiji 13-odstotna. Ena izmed treh žensk ima izkušnjo z neko obliko psihičnega nasilja v intimnopartnerskem odnosu (17% omenja trenutnega partnerja, 37% pa bivšega). Pojavnost zasledovanja je 11-odstotna, pojavnost spolnega nadlegovanja pa med

39 in 50%, odvisno od definiranja spolnega nadlegovanja. 16% žensk poroča o spolnem nadlegovanju v obliki neželenih dotikov, objemov in poljubov od dopolnitve petnajstega leta dalje, 10% jih je tudi izkusilo spletno nadlegovanje. Nekatere raziskave so ugotovile tudi povezavo med spolnim nadlegovanjem (ekshibicionizmom, pošiljanjem lastnih intimnih fotografij brez predhodnega soglasja), spolno zlorabo (otipavanje, poljubljanje) in sexting-om kot načinom flirtanja (oziroma dojemanjem navedenih dejanj kot oblike flirtanja) (ibidem).

V raziskavo v okviru projekta I can say no (Fundación Indera, 2020b) je bilo vključenih 204 mladih (103 moških, 101 žensk) med 14 in 18 letom starosti, pri čemer je skoraj polovica štela 14 let. Več kot polovica vseh vključenih je poročala, da so bila njihova telesa seksualizirana preko komentarjev na spletu vsaj enkrat, pri čemer odstotek deklet, ki tega niso izkusile nikoli znaša 36,6%, fantov pa 57,3%. Več kot 85% vprašanih pravi, da spletnega nadlegovanja ni izkusilo, med tistimi, ki so ga doživeli, pa so dekleta dvakrat pogostejša. Podobno velja v primeru nadaljnega deljenja intimnih fotografij in spodbujanja k posredovanju intimnih fotografij. Grožnje fizičnega nasilja so pogosteje preko spleta doživeli fantje s strani drugih fantov v obliki medvrstniškega nasilja, ne pa nasilja na podlagi spola. V primeru groženj s spolnim nasiljem so bile žrtve dekleta (Fundación Indera, 2020b, str. 13). Izmed deklet, ki so intimne fotografije poslale neznanim osebam, jih je več kot polovica to storila, ker je oseba od njih to želela, medtem ko so vsi fantje odgovorili, da so fotografijo posredovali, ker so to želeli sami. V primerih spolnega nadlegovanja v obliki fotografij, za katere oseba ni prosila in nanje ni pristala, več kot 70% fantov v primerjavi z dobrih 50% deklet poroča, da se jim to ni nikoli zgodilo (Fundación Indera, 2020b, str. 14).

Vprašanim so predstavili scenarij delitve spolnih vsebin (sexspreading, revenge porn), kjer je fant posredoval gole fotografije svojega dekleta svojim prijateljem, fotografije pa so se nato delile preko družabnih omrežji. Zanimalo jih je, kakšen bi bil njihov odziv v vlogi dekleta, ki je na fotografijah. 24,3% fantov in 17,8% deklet je odgovorilo, da bi se želeli maščevati in bi poskušali najti način, da osebo osramotijo (Fundación Indera, 2020b, str. 15). Nadalje so mlade vprašali, kakšen bi bil njihov odziv, če bi bili del skupine (gledalec, priča, očitavec) v primeru maščevalne pornografije. Skoraj 80% deklet bi deklet v videu poklicalo, ji povedalo in jo vprašalo o njenih čustvih, več kot 86% pa bi osebe, ki video delijo, prosilo, da ga izbrišejo. V prvem primeru bi to naredilo 46,6% fantov, v drugem pa manj kot 38%. Več kot 31% fantov (v primerjavi s slabimi 8% deklet) se ne bi odzvalo, 14,6% fantov (in 4% deklet) pa bi trdilo, da slik/video ne bi smela ustvariti in poslati. Dobrih 8% fantov in 1% deklet bi se vsebini smejalo (Fundación Indera, 2020b, str. 21).

Sodelujočim je bil prikazan skupni pogovor, kjer so fantje ocenjevali dekleta glede na njihov vizualni izgled. Raziskovalce je zanimal odziv in mnenje mladih o situaciji. Večina deklet bi obnašanje okarala, medtem ko bi to storilo zgolj 38,8% fantov. 24,3% fantov je vedenje normaliziralo in opisalo kot nekaj, kar fantje počno, hkrati jih je 20,4% priznalo, da so to že storili, medtem ko je bil ta odstotek s strani deklet zgolj 5% (Fundación Indera, 2020b, str. 20).

4.3 Mednarodno

Nekatere statistike, pridobljene na nivoju raziskav evropskih in svetovnih organizacij, olajšajo primerjavo med državami. Če pogledamo starostno skupino 18-29 let za leto 2012, med 12 meseci pred izvedbo vprašalnika 1,8% populacije žensk v Sloveniji in 1,1% populacije žensk v Španiji poroča o prisotnosti fizičnega nasilja s strani trenutnih intimnih partnerjev (EU povprečje je 3,8%). V primeru enakega vprašanja v kontekstu bivših partnerjev so vrednosti višje: 2,5% za Slovenijo, 1,2% za Španijo in 4,3% za EU (European Institute for Gender Equality, 2023a).

Če vse spremenljivke ostanejo enake, vendar ne sprašujemo po zadnjih 12 mesecih temveč tekom življenja, od dopolnitve 15-leta dalje, se vrednosti ponovno povečajo. Že v primeru trenutnih partnerjev znašajo 3,7% za Slovenijo in 1,8% za Španijo (EU=5,5%), ko govorimo o bivših partnerjih pa se vrednosti gibljejo okoli 20 odstotkov (EU=21,7%, Slovenija=17,7%, Španija=18,2%). To pomeni, da je približno vsaka peta ženska v starostni skupini 18-29 let, na neki točki svojega življenja doživela fizično intimnopartnersko nasilje (European Institute for Gender Equality, 2023b).

V starostni skupini 18-29 let na podlagi rezultatov iz leta 2012 ženske poročajo, da jih je od dopolnitve petnajstega leta spolno nasilje s strani trenutnih intimnih partnerjev doživelo 0,4% ženske populacije v Španiji in 0,8% v Sloveniji (EU=1%), s strani bivših partnerjev pa v Španiji 2,8 % ženske populacije in 2,5 % v Sloveniji (EU=7,2%). Izmed oblik spolnega nasilja v Sloveniji posilstvo predstavlja 1,9% (0,6% je drugih oblik), v Španiji pa posilstvo predstavlja 2,8% (European Institute for Gender Equality, 2023c).

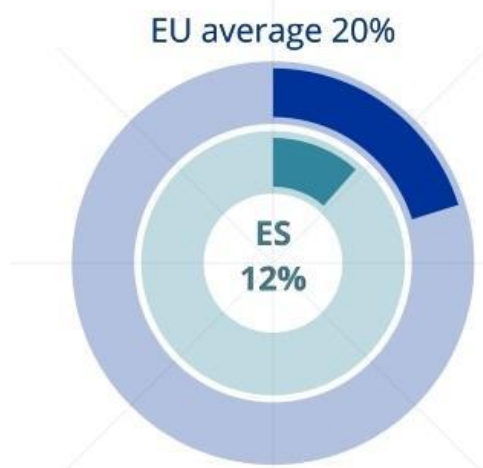

Zgornji graf iz World Health Organization (2023) prikazuje nacionalne ocene pojavnosti intimnopartnerskega nasilja med letoma 2000 in 2018. Z modro barvo je označena Slovenija. Iz grafa je razvidno, da je v večini primerov stopnja intimnopartnerskega nasilja v Sloveniji višja kot v Španiji. Razlike sicer niso velike. Najvišji odstotek žrtev v Sloveniji spada v starostno skupino 35-44 let, sledijo posamezniki stari med 45-49, 30-32, 20-24 in 15-29 let. Podobno razporeditev vidimo v Španiji, kjer je na prvem mestu starostna skupina od 30-44, sledita ji skupini 25-29 ter 45-49 let. Naslednja je starostna skupina 20-24 let, zadnja pa, čeprav gre zgolj za nekaj odstotkov razlike, je starostna skupina 15-19 let. Pomembno je poudariti, da to ne pomeni nujno, da se nasilje v intimnopartnerskih odnosih najpogosteje pojavlja od 30. leta

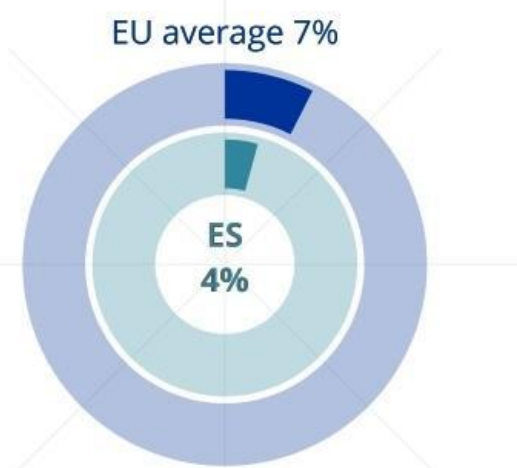
dalje. Vprašanje se namreč nanaša na morebitne izkušnje z nasiljem tekom življenja, kar pomeni, da je z večjo starostjo večja možnost, da je do nasilja na neki točki prišlo. Drugič, ker gre za samoocenjevanje potencialne izkušnje z nasiljem je starost pomemben element, ki vpliva na zmožnost prepoznavanja nasilja, kar se lahko odraža v višji stopnji poročanja o izkušnjah z nasiljem.

Anketa o nasilju nad ženskami v EU (European Union Agency for Fundamental Rights, 2012) omogoča vpogled v statistike obeh držav glede različnih vrst nasilja ter primerjavo s povprečjem EU. V Španiji je 12% ženske populacije poročalo, da je izkusilo fizično nasilje s strani partnerja od dopolnitve 15. leta dalje, 7% jih je poročalo o spolnem nasilju s strani partnerja, 33% pa o psihičnem nasilju. Številke so v primeru Slovenije podobne: 12% ženske populacije ima izkušnjo s fizičnim nasiljem s strani partnerja, 4% s spolnim in 34% s psihičnim nasiljem. Čeprav so vse vrednosti pod povprečjem EU (20% za fizično nasilje, 7% za spolno in 43% za psihično), so številke vseeno zaskrbljujoče.

Women who have experienced physical violence by a partner since the age of 15

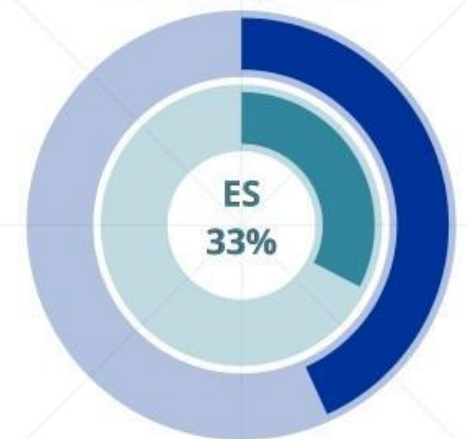

Women who have experienced sexual violence by a partner since the age of 15

Women who have experienced any form of psychological violence by a partner since the age of 15

EU average 43%

Women who have experienced physical violence by a partner since the age of 15

EU average 20%

Women who have experienced sexual violence by a partner since the age of 15

EU average 7%

Women who have experienced any form of psychological violence by a partner since the age of 15

EU average 43%

Omenjena raziskava predstavlja tudi naslednje splošne rezultate (European Union Agency for Fundamental Rights, 2012):

- v Evropski uniji je vsaka tretja ženska (33%), starejša od 15 let, doživela fizično in/ali spolno nasilje;
- ena od desetih žensk, starejših od 15 let, je doživela neko obliko spolnega nasilja, ena od 20 je bila posiljena (kar predstavlja 5% oziroma 9 milijonov žensk), pri čemer je pomembno poudariti, da se je vprašanje nanašalo na fizično nadvlado in poškodovanje, kar pomeni, da posilstva, kjer storilec ni fizično onemogočil odmika žrtvi, niso všteta;
- vsaka tretja ženska je doživela psihično nasilje (raziskava ga imenuje psihološko nasilje);
- 8% žensk je doživelo fizično in/ali spolno nasilje v zadnjem letu pred opravljeno raziskavo;
- 22% žensk je bilo od 15. leta žrtev partnerskega fizičnega in/ali spolnega nasilja;

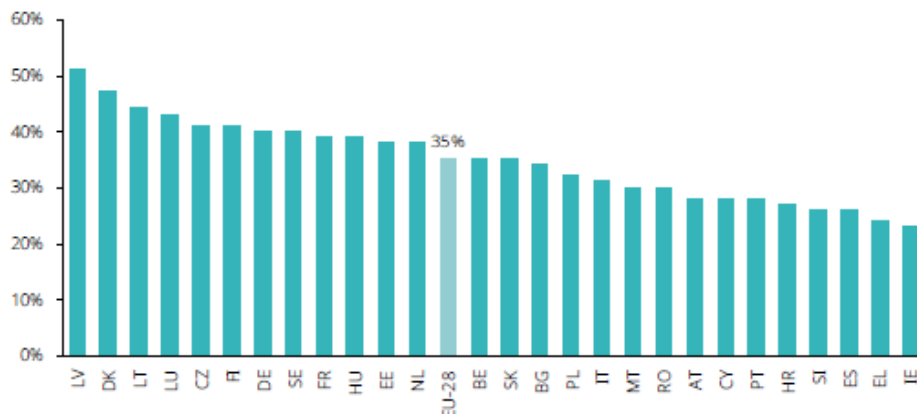
- vsaka tretja ženska je bila žrtev psihičnega nasilja s strani bivšega ali sedanjega partnerja;
- vsaka četrta ženska se je v partnerskem razmerju srečala z eno izmed sledečih oblik psihološkega nasilja: poniževanje na samem, zahteva po deljenju lokacije, jeza ob pogovarjanju z drugimi moškimi;
- 13% žensk se je srečalo z ekonomskim nasiljem v enem izmed svojih prejšnjih razmerij, najpogosteje v obliki nezmožnosti odločanja o družinskih financah ali prepovedi dela izven doma;
- 18% žensk je od 15. leta starosti doživelo zalezovanje, od tega 5% v zadnjem letu pred raziskavo;
- 14% žensk je dobivalo grozilna sporočila ali telefonske klice, 8% se jih je srečalo z zalezovalcem (nekdo jim je sledil ali postopal okoli njihovega doma ali službe);
- vsako deseto žensko je zalezoval bivši partner;
- vsaka peta ženska, ki je bila žrtev zalezovanja, poroča, da je slednje trajalo več kot dve leti, prav tako je morala vsaka peta zamenjati svojo telefonsko številko ali e-pošto;
- vsaka peta ženska se je od 15. leta starosti srečala z nezaželenim dotikanjem, objemanjem ali poljubljanjem, pri čemer 6% vseh žensk poroča, da je to izkusilo najmanj šestkrat tekom svojega življenja;
- 32% žensk, ki so se vsaj enkrat srečale s spolnim nadlegovanjem, je kot povzročitelja navedlo nadrejenega, sodelavca ali stranko;
- 74% žensk se je pri opravljanju svojega poklica srečalo s spolnim nadlegovanjem, vsaka četrta v letu pred raziskavo;
- 35% žensk se je pred 15. letom starosti srečalo s fizičnim/spolnim/psihičnim nasiljem s strani odrasle osebe;
- 12% žensk je pred 15. letom starosti omenilo spolno zlorabo s strani odrasle osebe (kar predstavlja 21 milijonov žensk v Evropski uniji).

Figure 1. Women having experienced any form of psychological violence by a partner since the age of 15 (% , 18–74, EU, 2014)

Ženske z izkušnjo psihičnega nasilja s strani intimnega partnerja od dopolnitve 15. leta starosti po državah, povzeto po European Institute for Gender Equality, 2022a, str. 19.

Figure 2. Women having experienced any form of psychological violence by a current partner (% , 18-74, EU, 2014)

Ženske z izkušnjo oblike psihičnega nasilja s strani trenutnega intimnega partnerja po starosti in državah, povzeto po European Institute for Gender Equality, 2022a, str. 19.

Po podatkih raziskave WHO je 35,6% žensk na svetu doživelo intimnopartnersko nasilje in/ali ne-partnersko nasilje. Skoraj ena tretjina žensk, ki so imele partnerja, je doživela fizično in/ali spolno nasilje s strani intimnega partnerja. Ključne ugotovitve o zdravstvenih posledicah intimnega partnerskega fizičnega in spolnega nasilja so:

- 38% vseh umorjenih žensk umorijo njihovi intimni partnerji;
- 42% žensk, ki so bile fizično in/ali spolno zlorabljene s strani partnerja, je zaradi tega nasilja utrpelo poškodbe;
- pri ženskah z izkušnjo nasilja s strani partnerja je prisotna višja stopnja številnih pomembnih zdravstvenih težav in tveganih vedenj;
- v primerjavi z ženskami, ki nimajo izkušnje nasilja s strani partnerja, obstajajo 16% večje možnosti za rojstvo nedonošenčka, dvakrat večja verjetnost za splav, dvakrat večja verjetnost za depresijo, v nekaterih regijah obstaja 1,5 krat večja verjetnost za okužbo s HIV ter 1,6 krat večja verjetnost za okužbo s sifilisom (Društvo SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja, 2014, str. 65).

Močno razširjeni so tudi spolni stereotipi in vprašljiva prepričanja o spolnem nasilju. Po podatkih Evrobarometra, 27% anketirancev meni, da je spolni odnos brez soglasja včasih upravičen: v primeru alkoholiziranosti osebe, pod vplivom drog, ob prostovoljnem odhodu domov s storilcem, v primeru nošenja razkrivajočih oblačil, odsotnosti fizičnega upiranja ali jasnega »ne« (Matko in Horvat, 2016). Prav tako nekateri vprašani menijo, da prisila v spolni odnos s strani partnerja ali partnerice ne bi smela biti nezakonita (11 %), več kot eden od petih anketirancev pa je menil, da si ženske ob poročanju o zlorabah stvari izmislijo ali pretiravajo (ibidem). Agencija Združenih narodov za ženske poroča, da je dnevno s strani družinskih članov umorjenih 137 žensk. Ocenjujejo, da je izmed 87.000 umorjenih žensk v letu 2017, v približno 50.000 primerih storilec partner ali družinski član, po svetu pa je za 38% umorov žensk odgovoren moški intimni partner. Manj kot 40% žensk, ki so žrtve nasilja, poišče kakršnokoli pomoč. Tiste, ki to storijo, se pogosteje zatečejo k neformalnim mrežam. Prijavo na policijo opravi manj kot 10 % žrtev, ki poiščejo pomoč. Dekleta in ženske skupaj predstavljajo 72% vseh žrtev trgovine z ljudmi po svetu (Društvo za nenasilno komunikacijo, 2023e). Druge raziskave kažejo, da je najmanj 200 milijonov žensk in deklet med 15. in 49. letom doživelo pohabljanje ženskih spolnih organov, 15 milijonov žensk med 15. in 19. letom

pa je bilo prisiljenih v takšne ali drugačne spolne prakse. Več kot eden od treh mladostnikov in mladostnic med 13. in 15. letom je žrtev medvrstniškega nasilja, približno vsak četrti otrok, mlajši od pet let, pa živi z materjo, ki je žrtev intimnopartnerskega nasilja (približno 176 milijonov otrok). Eden od šestih posameznikov nad 60 let je v zadnjem letu doživel neko obliko nasilja v skupnosti, pogosto v domovih za starejše in drugih podobnih ustanovah (Svet Evrope, 2020).

5. FOKUSNE SKUPINE

Za oris predstav, ki jih imajo mladi o intimnopartnerskemu nasilju smo na projektu izvedli šest fokusnih skupin. Tri so bile izvedene v Sloveniji s strani Avisense, tri pa v Španiji s strani Fundación Indera. V nadaljevanju so predstavljeni kratki povzetki odgovorov sodelujočih na štiri glavne trditve v okviru diskusije.

5.1 Slovenija

Trditev 1: V moderni družbi je stopnja intimnopartnerskega nasilja nižja kot v preteklosti.

Med udeleženci so bila prisotna različna mnenja; nekateri so se s trditvijo strinjali, drugi so menili, da je stopnja enaka, tretji, da je višja. Sodelujoči, ki so menili, da je v moderni družbi stopnja intimnopartnerskega nasilja nižja, so kot razloge navedli večjo opolnomočenost žensk, specifično finančno neodvisnost žensk, manjšo podrejenost žensk in manjši vpliv tradicionalnih družbenih vlog, razvoj zakonodaje na tem področju, spreminjanje stališč, ki jih ima družba do nasilja in nižja toleranca do nasilja, več obstoječih virov pomoči za žrtve nasilja in splošno manj nasilja s strani moških v moderni družbi.

”V moderni družbi lahko ženska prej zapusti moškega, ker je bolj finančno neodvisna.”

»Nekoč so bili moški glava družine.«

”V preteklosti nasilje ni bilo tako narobe kot je danes.”

Udeleženci, ki so menili, da je stopnja nasilja danes enaka ali višja kot je bila v preteklosti, so svoje stališče utemeljevali z dejstvom, da je bilo nasilje včasih tabu tema, danes pa se o njem več pogovarjamo; da ženske dandanes bolj odprto izražajo svoja mnenja, to pa prej privede do konfliktov v partnerskih odnosih; da se je družbeni pogled na nasilje spremenil; da so v preteklosti nasilje izvajali predvsem moški, medtem ko so v moderni družbi storilke tudi ženske. Nekateri med njimi argumentacije niso podali.

Trditev 2: Najhujša oblika nasilja je psihično nasilje.

V vseh treh fokusnih skupinah so bili odgovori različni: v prvi so se udeleženci strinjali, da so vse oblike nasilja enako škodljive; v drugi so se strinjali s trditvijo in psihično nasilje identificirali kot najhujšo obliko nasilja; v tretji pa so bila mnenja izjemno razdeljena. Številni udeleženci so menili, da so vse oblike nasilja enako hude in da je doživljanje nasilja subjektivno.

»Vsako nasilje je nasilje in ne bi mogla trditi, da je katera oblika hujša.«

»Pri vseh oblikah nasilja oseba posega v tvoj osebni prostor, zato so vse oblike zelo hude.«

»S fizičnim nasiljem pride tudi psihično, medtem ko psihičnega nasilja ne spremlja nujno tudi fizično.«

Kot eno najhujših oblik nasilja so nekateri izpostavili spolno nasilje, za katerega menijo, da združuje psihično in fizično nasilje. Prav tako so izpostavili medvrstniško nasilje, kar so argumentirali v smislu vsakdanje izpostavljenosti enakim osebam (zaradi rednega obiskovanja šole, kjer so potencialni nasilneži), ki nasilje izvajajo ter možnost poslabšanja situacije ob zaupanju staršem/učiteljem. Menijo, da je medvrstniško bolj škodljivo in boleče,

ko so žrtve mlajše. Mnenja so se med udeleženci pogosto tudi razlikovala – nekateri so kot najhujšo obliko nasilja navedli spolno nasilje, drugi psihično, tretji fizično, četrti pa so menili, da je zadeva odvisna od posameznika. Tisti, ki so se s trditvijo strinjali, so izpostavili, da se fizične rane zacelijo in psihične ostanejo; da psihično nasilje popolnoma uniči posameznikovo podobo in lahko pripelje do samomora; da je grozno tudi fizično nasilje, a na drugačen način. Spet drugi sodelujoči so izpostavljali povezanost med fizičnim in psihičnim nasiljem in navedli, da gresta z roko v roki.

Trditev 3: Moški so v intimnopartnerskih odnosih pogosteje nasilni kot ženske.

Sodelujoči so se s trditvijo večinoma strinjali. Izpostavili so, da moški pogosteje izvajajo fizično nasilje, medtem ko ženske pogosteje izvajajo psihičnega. Nekateri so menili, da trditve ne moremo potrditi ali zavreči zaradi pomanjkanja statičnih podatkov (dejstva, da veliko nasilja ostaja neprijavljenega). Sodelujoči so kot razloge za strinjanje s trditvijo navajali fizično moč in obnašanje, ki se tradicionalno pričakuje od moških.

»Bolj je normalno, da moški svojo jezo izražajo skozi agresijo, ženske pa so pogosteje označene kot histerične.«

Udeleženci so poudarili, da moški izvajajo tako psihično kot fizično nasilje, ženske pa večinoma zgolj psihičnega. Drugi so menili, da moški pogosteje izvajajo spolno in fizično nasilje, ženske pa psihično in ekonomsko nasilje. Sodelujoči, ki se s trditvijo niso strinjali, menijo, da moški v manjši meri iščejo pomoč, zato imamo napačno predstavo o tem, da niso tako pogoste žrtve nasilja.

Trditev 4: Ljubezen do sebe nam pomaga pri preprečevanju nasilja v intimnopartnerskih odnosih.

Večina sodelujočih se je s trditvijo strinjala. Navedli so, da drugi ljudje zaznavajo, kakšen odnos imamo do samega sebe; da je postavljanje meja v odnosih ključnega pomena; da nam ljubezen do sebe omogoča sprejemanje drugih in cenjenje oseb, takšne kot so. Udeleženci so mnenja, da v kolikor ne spoštujemo samih sebe, smo odvisni od drugih ljudi, težje postavljamo meje, ne vidimo svoje vrednosti in težje zapustimo nezdrave odnose.

»Če ceniš samega sebe, ne boš dovolil, da se nekdo grdo vede do tebe.«

»Če se imaš rad, se lažje postaviš za sebe. Če zaznajo, da se zanemarjaš, bodo to izkoristili.«

Izpostavili so, da se žrtve lažje umaknejo, če imajo več samospoštovanja in so čustveno stabilne, so samostojne in neodvisne ter cenijo svoj mir in varnost. Nekateri udeleženci so izpostavili, da je tudi v primeru posedovanja zgornjih vrednot odhod pogosto težek, sploh če so vključeni otroci in finance. Manjše število sodelujočih se s trditvijo ni strinjalo in so menili, da ljubezen do sebe ni pomemben dejavnik preprečevanja nasilja in da dejanj drugih ljudi ne moremo nadzirati ne glede na ljubezen do sebe, izpostavili pa so tudi identifikacijo žrtve z izvajalcem nasilja v odnosih in prevladovanje ljubezni do druge osebe.

»Če si z neko osebo že dalj časa v zvezi in jo imaš rad, se ti zdi, da je del tebe in je zato težko oditi.«

»Zdi se mi, da je lažje ceniti drugega kot sebe.«

5.2 Španija

Trditev 1: V moderni družbi je stopnja intimnopartnerskega nasilja nižja kot v preteklosti.

Sodelujoči menijo, da se pogostost intimnopartnerskega nasilja ni zmanjšala, smo se pa začeli o njem več pogovarjati, primere beležiti, ustvarjati pravne podlage in nasilje prijavljati policiji. Zaradi vsega tega je nasilje postalo bolj vidno. Sedaj je bolj sprejemljivo, da nasilje naslovimo in ga ne dojemamo kot zasebni problem. Ker je toleranca do nasilja nižja, obstaja večja verjetnost, da so storilci kaznovani. Velik vpliv je imelo tudi opolnomočenje žensk in njihovo zavedanje o svojih pravicah.

Čeprav se o temi pogosto govori, so sodelujoči izpostavili, da se situacija dejansko ni veliko spremenila. Nasilje je vseprisotno v medijih, družinskih prijateljih, nenehno slišijo zgodbe o nasilju in nekako se zdi, da je zgolj del odnosov.

»Nasilje je tako prepleteno v vsakdanjik, da je težko karkoli spremeniti. Je pa dobro, da ga začnemo prevpraševati.«

Sodelujoči so se strinjali, da nasilje med partnerjema nima prostora. Menijo, da se je fizično nasilje morebiti zmanjšalo, vendar pa sta se povečala čustveno in verbalno. Omenjajo tudi vpliv pornografskih vsebin kot vira normalizacije nasilja – ogromno ljudi, pravijo, ima dostop do tovrstnih vsebin, te pa so pogosto vse prej kot realistične, pripomorejo k oblikovanju neresničnih predstav o spolnosti in pogosto slednjo prikazujejo kot nasilno.

Trditev 2: Najhujša oblika nasilja je psihično nasilje.

Sodelujoči se strinjajo, da psihično nasilje pusti dolgoročne posledice in travme. Menijo, da je psihično nasilje pogosto del tudi drugih vrst nasilja in ga je nemogoče ločiti od na primer fizičnega nasilja – če je prisotno drugo, je prisotno tudi prvo. Menijo, da je psihično nasilje izjemno normalizirano in ga ljudje doživljajo dnevno preko manipulacije, nadzora, čustvenega nasilja, kritiziranja, čustvene odvisnosti, zmerjanja, ljubosumja, krivde, izolacije itd.

»Osebe ti ni potrebno ustreliti, da jo ubiješ.«

Psihično nasilje je včasih težko opaziti in je zato pogosto interpretirano zgolj kot težave v odnosih. Razlog za to vidijo tudi v dejstvu, da je samemu sebi težko priznati, da si se znašel v odnosu, v katerem se dogaja nasilje. Ko te druga oseba fizično napade, je to zelo jasno in ni težko ugotoviti, da te je oseba napadla, medtem ko nesramnih komentarjev včasih ne zaznamo. Pogosto se psihično nasilje izvaja v smislu zniževanja vrednosti in samozavesti osebe.

Sodelujoči so se spraševali, kako psihično nasilje sploh prijaviti – menijo, da je potrebno počakati, da pride do fizičnega izbruha, da obstaja konkretna stvar, ki se jo lahko prijavi. Včasih fizično nasilje predstavlja zgolj manjši del storjenega nasilja, velik del pa je psihično nasilje. Sprašujejo se, koliko psihičnega nasilja se zgodi, preden sploh preide tudi v fizično.

Sodelujoči verjamejo, da je preveč poudarka izključno na fizičnem nasilju. Poškodbe se zacelijo, psihološke travme pa ostanejo. Tako fizično kot psihično nasilje vplivata na um in telo. Osebe postanejo depresivne, se slabo počutijo, zgodijo se celo bolezni. Menijo, da je

psihično nasilje bolj normalizirano, ker ga doživljamo vsi, medtem ko vidimo fizično nasilje kot izjemno in ekstremno situacijo.

Trditev 3: Moški so v intimnopartnerskih odnosih pogosteje nasilni kot ženske.

Sodelujoči se med seboj v povezavi s to trditvijo niso povsem strinjali, vendar pa se v veliki večini niso strinjali s samo trditvijo. Verjamejo, da podatki kažejo, da so moški bolj fizično nasilni, vendar menijo, da v kolikor upoštevamo psihično nasilje, to ne drži (nujno). Pomembno se jim zdi izpostaviti, da so tudi ženske lahko enako psihično nasilne, da gre za igro moči, v kateri ženske pogosto izvajajo nadzor in manipulirajo.

Statističnim podatkom ne zaupajo popolnoma, saj bi se naj ti osredotočali na en aspekt nasilja. Tako moški kot ženske so sposobni nasilja. Obstajajo moški, ki so bolj nasilni, vendar tega ne moremo reči za moške splošno. Ni v moški naravi, da so nasilni, lahko pa rečemo, da obstaja več primerov, ko so moški fizično nasilni do žensk v intimnopartnerskih zvezah.

Sodelujoči menijo, da moških ne moremo identificirati kot izvajalcev nasilja, saj nam takšne trditve onemogočajo, da pogledamo širšo sliko. Verjamejo sicer, da problem obstaja in moramo pogledati, zakaj so moški večkrat fizično nasilni.

“Nasilje je nekaj, kar se zgodi med osebami, ne zgolj od ene osebe nad drugo.”

Sodelujoči verjamejo, da moramo spremeniti način ozaveščanja deklet in dečkov, sicer reproduciramo strukture moči. Ženske si želijo močnega moškega, zato niso samo žrtve. Priljubljeni fantje v šolah so alfa moški, ki so nespoštljivi in nasilni. Obstaja ideja moških kot močnih in žensk kot šibkih. Če bi moški prijavil nasilje, mu ne bi nihče verjel.

Trditev 4: Ljubezen do sebe nam pomaga pri preprečevanju nasilja v intimnopartnerskih odnosih.

Sodelujoči so se s trditvijo močno strinjali.

“Ko sem bila v odnosu z moškim, ki je bil psihično nasilen, sem imela tako nizko samopodobo in samospoštovanje, da je bila kakršna koli pozornost iz njegove strani zadostna. Danes je zelo drugače, moji standardi glede tega, kako skrbim zase so se spremenili in nikoli ne bi dovolila česa podobnega. Ljubezen do samega sebe je standard, ki ga imaš sam zase in je ključna v vseh odnosih.”

Sodelujoči menijo, da sta samospoštovanje in samopodoba ključni spremenljivki, ki odločata o standardih odnosov, ki jih ima posameznik. Če se imamo radi, nekaterih stvari ne bomo dovolili, prav tako nam je manj mar, kaj drugi mislijo o nas, manj kritiziramo ostale itd. Ljubezen do samega sebe je zato ključna v odnosih. Če imaš samega sebe rad in si do sebe skrben, prijazen, je mnogo lažje tudi druge ljudi obravnavati na enak način, če pa si do samega sebe strog in nesramen, pa si hitreje takšen tudi do drugih.

Obstaja precej zmede o tem, kaj ljubezen do sebe sploh je, včasih je razumljena kot egoistična, narcisistična lastnost. Nekateri sodelujoči so omenili pomembnost sočutja v odnosih in tega, da smo partnerju na voljo, ko je slabo razpoložen. Drugi priznavajo učinke okolice in dejstva, da so takšni primeri včasih vprašljivi, če uničujejo naš mir. Stopnja ljubezni do sebe je tista, ki določa, čemu bomo rekli ja. Za mlade obstaja ogromno pričakovanj. Moški morajo biti alfe in playerji, ženskarji, če hočejo prepoznavnost. Ljubezen do sebe ti dovoli, da sam postaviš lastne standarde tudi glede teh zadev.

5.3 Splošni zaključki

Če poskušamo rezultate fokusnih skupin strniti lahko sklenemo, da se mnenje med sodelujočimi o višji/nižji/enaki stopnji pojavnosti nasilja v modernem svetu v primerjavi s preteklostjo razlikuje. Kljub temu so argumentacije podobne, s poudarjanjem pravnega okvirja, opolnomočenja žensk, sprememb v družbenih vlogah in odnosu do nasilja, obstoja podporih mehanizmov, povečane vidnosti in diskutiranja o nasilju. Nekateri sodelujoči so izpostavili, da je glede na vse omenjeno, stopnja intimnopartnerskega nasilja pravzaprav visoka. Seznanjeni so z dejstvom, da se intimnopartnersko nasilje dogaja in predstavlja problem, bodisi preko osebnih izkušenj, izkušenj svojih bližnjih ali množičnih medijev. Prepoznavajo celo njegovo problematično normalizacijo, posebej v primeru psihičnega nasilja, izpostavljena je bila tudi pornografija. Verjamejo, da je v modernem svetu več psihičnega nasilja, prav tako več žensk kot storilk, s čimer pravzaprav dokazujejo svoja prejšnja prepričanja o večji vidnosti nasilja – psihično nasilje in ženske, ki so izvajale nasilje so seveda obstajali tudi v preteklosti, vendar smo zaradi povečanega diskurza in raziskovanja danes usposobljeni identificirati različne karakteristike intimnopartnerskega nasilja uspešneje kot v preteklosti. Za številne udeležence psihično nasilje predstavlja najhujšo vrsto nasilja, saj pušča dolgotrajne posledice in se pogosto pojavlja ob boku drugim vrstam nasilja. Poudarili so prisotnost psihičnega nasilja v vsakdanjem življenju in s tem njegovo normalizacijo, prav tako pa dejstvo, da je slednjega težje prepoznati in dokazati. Pomembno je izpostaviti zavedanje sodelujočih o tem, da je težko priznati samemu sebi, da doživljamo/smo doživeli nasilje, zanimivo pa je tudi mnenje nekaterih udeležencev, da je spolno nasilje najhujša vrsta nasilja, ker združuje psihično in fizično nasilje. Pri omembi medvrstniškega nasilja so poudarjali neizogibnost situacije, saj se je žrtev prisiljena vračati v okolje, kjer se nasilje dogaja (npr. šola). Nekateri sodelujoči menijo, da je nemogoče izbrati najhujšo vrsto nasilja, saj je ta izbira popolnoma subjektivna. Zavedanje o vplivu psihičnega nasilja na samopodobo žrtve ter zavedanje o resnosti vseh vrst nasilja, vključno s psihičnim, kažejo določeno stopnjo znanja in informiranosti v povezavi z nasiljem. Čeprav se je večina sodelujočih strinjala, da so v intimnopartnerskih odnosih pogosteje nasilni moški, so trditev razvijali dalje in poudarjali, da to velja za fizično nasilje, medtem ko ženske pogosteje izvajajo psihično nasilje. Za številne udeležence je bila trditev sporna, saj naj ne bi orisala celotne slike, zanemarila ženske kot izvajalke psihičnega nasilja ter spregledala, da moški nasilje prijavijo manjkat (čeprav naša trditev ni napeljevala k nobenemu od teh stališč). Opazimo lahko odpor udeležencev v povezavi z generalizirano trditvijo (*not all men*), kar je predvidljiv in pogost odziv, zanimivo pa je, kako močno so njihova prepričanja zasidrana in se kažejo v opozorilih, da takšne trditve reproducirajo strukture moči; da ženske niso zgolj žrtve, ker si želijo močnega moškega (*»tough guy«*); da so priljubljeni fantje v šolah točno to: nasilni in nespoštljivi alfa moški. Prepoznavajo različna spolna pričakovanja in stereotipe, npr. da obstajajo ideje moških kot močnih in žensk kot šibkih, vendar namesto izzivanja teh stereotipov situacijo obrnejo v prepričanje, da moškemu, ki prijavi nasilje, ne bo verjel nihče. Seveda ne trdimo, da do tega ne more priti, vendar pa poudarjanje zgolj takšnih primerov prikazuje nepopolno razumevanje dejanske situacije (*full picture*). Vse skupine so izkazale zavedanje o nekaterih spolnih vlogah in stereotipih, manjka pa jim prepoznavanje lastne ponotranjene in zasidrane mizoginije. Za številne udeležence je ljubezen do sebe ključna pri preprečevanju intimnopartnerskega nasilja v smislu postavljanja standardov v odnosih. Verjamejo, da ljubezen do sebe omogoča postavljanje mej, svobodnejše življenje, lažje spoprijemanje z zunanjimi pritiski in mnenji drugih ljudi ter določa, kaj toleriramo in česa v

svojih odnosih in življenju ne dovolimo. Večina udeležencev meni, da stopnjo našega samospoštovanja zaznavajo tudi drugi ljudje (kar poveča našo možnost, da nas ljudje izkoristijo, če se ne spoštujemo), prav tako pa nas dela bolj odvisne od drugih ljudi, kar otežuje naš potencialni odhod iz odnosa. Vse to nakazuje na izjemno zrelo razmišljanje in pogled na nasilje, kar je še okrepljeno s prepoznavanjem zahtevnosti odhoda nekaterih udeležencev, tudi v primeru visoke samozavesti in neodvisnosti. Zavedajo se, da je položaj žrtve kompleksnejši, da si partnerja delita veliko spominov, da so včasih vključeni otroci, denar, prepričanje, da imamo osebo še vedno radi. Manjši del sodelujočih se s trditvijo ni strinjal in menil, da na dejanja drugih ljudi ne moremo vplivati, ljubezen do sebe pa torej ni relevanten dejavnik pri preprečevanju nasilja – to stališče je seveda smiselno, vendar naša trditev ni predpostavljala, da bo ljubezen do samega sebe preprečila nasilje, pač pa želela načeti pogovor o tem, kako sprejemanje in spoštovanje samega sebe otežujeta, da potencialni storilec izbere nas, oziroma nam pomagata prepoznati opozorilne znake prej kot v nasprotnem primeru.

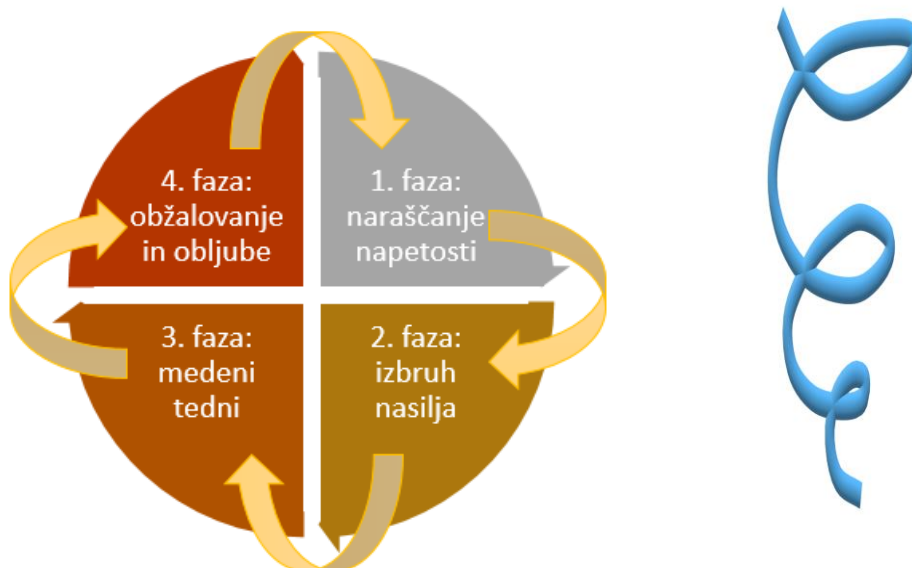
6. ZAKAJ PRIDE DO NASILJA in UKREPANJE

6.1 Dejavniki tveganja

Pomembno je, da namesto o vzrokih nasilja govorimo o dejavniki tveganja. Za izvajanje nasilja je odgovorna oseba, ki nasilje povzroča, v družbi pa je nasilje pogosto utemeljeno v smislu prelaganja odgovornosti na žrtev, stres, alkohol in druge dejavnike (Sardoč, 2019). Odgovornost za nasilje žrtvam pripisujejo tudi povzročitelji, zato je ključnega pomena, da se kot družba borimo proti stereotipom in predsodkom, ki opravičevanje nasilja omogočajo. Z ohranjanjem stereotipov žrtvam namreč močno otežimo možnost prijave nasilja in povečamo psihične posledice nasilja preko občutkov krivde in sramu. Ni enega vzroka, ki povzroči nasilje, obstajajo pa dejavniki, ki so v številnih primerih nasilja skupni in jih zato imenujemo dejavniki tveganja. Kljub tem dejavnikom, nasilje ni sprejemljivo in odgovornost povzročitelja ni manjša. Ti dejavniki so npr. nasilje v otroštvu, bolezen, revščina, brezposelnost, alkohol, droge, stres in drugi (ibidem). Navadno se nasilje v partnerskem odnosu začne z lažjimi oblikami psihičnega nasilja, zato je pomembno izobraževanje o prepoznavanju opozorilnih znakov. Žrtev začetnih kritik s strani partnerja pogosto ne dojema kot nasilje in nasilje prepozna šele kasneje, ko se to že stopnjuje, tako po intenziteti kot po pogostosti. V želji po preprečitvi nasilja, žrtev prilagaja svoje življenje, bodisi so to neposredne zahteve partnerja, ki jih upošteva (»ne boš se več pogovarjala z xy«), ali lastne ugotovljene taktike (Obran, 2018). Tudi tukaj vidimo, da žrtev prevzema del odgovornosti in krivde za nasilje in spreminja samo sebe, da bi se mu izognila. Včasih med posameznimi dogodki nasilja nastopijo obdobja miru, kjer se povzročitelj opraviči in obljubi, da se nasilje ne bo ponovilo (obdobje medenih tednov). Pogosto prav zaradi tega obdobja žrtve sprejmejo odločitev, da bodo ostale, saj vidijo možnost spremembe (utemeljevanja v smislu »pa saj me ima rad«, »ni mislil tako«, »res mu je hudo, da me je udaril« itd.). Obdobja miru ne nastopijo v vseh zvezah, tudi če nastopijo, pa sta še vedno prisotna strah in nenehen nadzor, saj ni jasno, koliko časa bo prijetno obdobje trajalo. Skupaj z izolacijo je ustvarjena kombinacija, ki iskanje pomoči dodatno otežuje (Veselič, 2007).

6.2 Potek nasilnega odnosa

Nasilni odnosi načeloma potekajo v fazah. Govorimo lahko o krogu nasilja (spodaj). Po četrti fazi se ponovi prva in krog je sklenjen. Obdobja med posameznimi fazami se krajšajo z daljšanjem odnosa, stopnjujejo pa se pogostost in oblike nasilja, včasih izginejo celotne faze medenih tednov (Matko in Horvat, 2016). Zavedati se je treba, da je nasilje proces. Življenje žrtve se ne spremeni v nekaj dneh, pač pa gre za počasno in vztrajno omejevanje življenja, sposobnosti samostojnega odločanja in samozavesti žrtve. Žrtve pogosto v imenu ljubezni ugajajo partnerjevim zahtevam in omejujejo same sebe ter svoje družabno življenje. Človeška lastnost je prilagodljivost, ko v mešanico dodamo ponavljajoča se dejanja (torej njihova normalizacija, realnost) in nenehno manipulacijo (»ni tako hudo«, »drugje je huje«, »ti si kriva«), pa žrtev doživlja t. i. pranje možganov in spremembo osebnosti. Sčasoma izgublja samozavest, samospoštovanje, zaupanje vase. Trajanje faz je raznoliko, načeloma pa so na začetku odnosa faze daljše. Kasneje, ob stopnjevanju nasilja, je faza miru pogosto izpuščena. Ključno je zavedanje, da je nasilje dolgotrajen in dinamičen proces, njegovo stopnjevanje pa imenujemo spirala nasilja (Matko in Horvat, 2016; Veselič, 2007).

Faze kroga nasilja (Veselič, 2007):

1. faza:

- povzročitelj nasilja postaja zajedljiv, prisotno je nespoštljivo govorjenje in vedenje, odgovornost zanj pa prelaga na žrtev;
- oteženo je pogovarjanje, napetost se veča kljub poskusom žrtve, da bi partnerja pomirila in preprečila nasilje;
- občutek hoje po robu, stopnjevanje zahtev povzročitelja nasilja do žrtve.

2. faza:

- napetost preraste v katerokoli obliko nasilja;

- žrtev poskuša razumeti, kaj se je zgodilo, je zmedena in krivi sebe, da nasilja ni preprečila.

3. faza:

- povzročitelj se opravičuje žrtvi in ji piha na dušo (»brez tebe ne morem živeti«, »pomeniš mi vse«, »ne bo se ponovilo«);
- hkrati krivdo prenaša na žrtev (»če ne bi rekla/storila tega, te ne bi udaril«) in predlaga, da se spremenita oba ali pa zanika, da je do nasilja prišlo (prepričuje žrtev, da pretirava, da je drugje še slabše...).

4. faza:

- žrtev se zaradi obdobja miru in nežnosti počuti bolje (ljubezen je premagala ovire) in je prepričana, da bo preprečila nove izbruhe nasilja (z ustreznim vedenjem);
- v tem obdobju povzročitelj ne izvaja fizičnega nasilja, kupuje darila, skrbi za otroke, dom (v angleščini se uporablja izraz »love-bombing«, torej zasipavanje z ljubeznijo);
- odnos je v tem obdobju težko pretrgati (žrtev upa in verjame, da se nasilje ne bo ponovilo).

6.3 Posledice nasilja in pomoč

Posledice nasilja so odvisne od številnih dejavnikov, med drugim časa trajanja nasilja, intenzivnosti nasilja, odziva okolice (bližnjih in institucij) na nasilje, vključno s ponujeno podporo. Načeloma velja, da intenzivnejše nasilje pusti hujše in bolj dolgotrajne posledice, ni pa nujno (Lampe, 2020). Nasilje pusti posledice tudi v življenju povzročitelja nasilja, te pa so ponovno odvisne od specifičnih okoliščin. Lahko gre za izgubo zaposlitve, kazenski pregon, spremembo odnosa z otroki, prekinitev partnerske zveze. Izguba ugleda lahko povzroči zmanjšanje socialne mreže, s tem pa večje občutke osamljenosti (Sardoč, 2019). Medtem ko omenjene posledice niso vedno prisotne, nasilje vedno povzroči hude posledice žrtvi. Te se izražajo na različnih področjih življenja in se pogosto kažejo kot slabo zdravstveno stanje (lahko direktno povezano s poškodbami zaradi nasilja, lahko popolnoma ločeno), pogosti so občutki strahu, sramu in krivde ter tesnoba in depresivnost. Načeti sta osebnost in samozavest žrtve. Ker povzročitelj žrtev pogosto izolira, je oslABLJENA tudi socialna podpora, zaradi česar se žrtev počuti osamljeno. Mnoge žrtve se zatečejo k samopoškodovalnemu vedenju (namerno poškodovanje telesa, zasvojenost) (Društvo za nenasilno komunikacijo, 2023b). Pomembne so tudi ekonomske posledice, večinoma dolgoročne, saj so žrtve zaradi slabšega zdravstvenega stanja lahko slabše zaposljive, kar vodi v revščino in nov spekter stisk, viden tako na individualni kot družbeni ravni. Nasilje spremeni celo ljudi, ki ga ne doživljajo ali povzročajo neposredno; ljudje v okolici se počutijo manj varno, spremenijo svoja vedenja, občutijo več stresa (Matko in Horvat, 2016). Odzivi žrtev so raznoliki, poglejmo pa si nekaj konkretnih pogostih primerov na različnih področjih.

- Fizično telo: pomanjkanje energije, utrujenost, vrtoglavica, pomanjkanje apetita, prebavne težave, kronične bolečine, alergije, spontani splav, tudi invalidnost in smrt.
- Mentalno zdravje: upad motivacije, stres, tesnoba, kronična zaskrbljenost, fobije, travme, napadi panike, težave s koncentracijo, slabši spomin, motnje spanja, depresija, apatija, samomorilnost, občutki strahu, sramu, krivde, jeze, žalosti, nemoči in obupa.

- Vpliv na osebnost: slabša samopodoba, občutki manjvrednosti, manj samozaupanja, spremembe v vedenju (pomanjkljiva skrb zase), motnje hranjenja, zloraba zdravil, alkohola in drog, samopoškodovno vedenje, upad libida ali promiskuiteta.
- Družbena mreža: oteženo je vzpostavljanje stikov, ohranjanje odnosov, pojavi se lahko odvisnost od odnosov, družbena izolacija, oslabiljene spretnosti družbenega komuniciranja (Veselič, 2007; Društvo SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja, 2014, str. 226).

Pogoste so različne težave s centralnim živčnim sistemom, nepojasnjene kronične bolečine, okužbe sečil, ponavljajoče se vaginalne krvavitve. Posamezniki in posameznice s telesnimi in duševnimi težavami so pogostejše žrtve nasilja, še posebej pa so nasilju izpostavljene nosečnice: o 42% vseh nasilnih partnerskih epizod so žrtve poročale v času nosečnosti (Društvo SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja, 2014, str. 226).

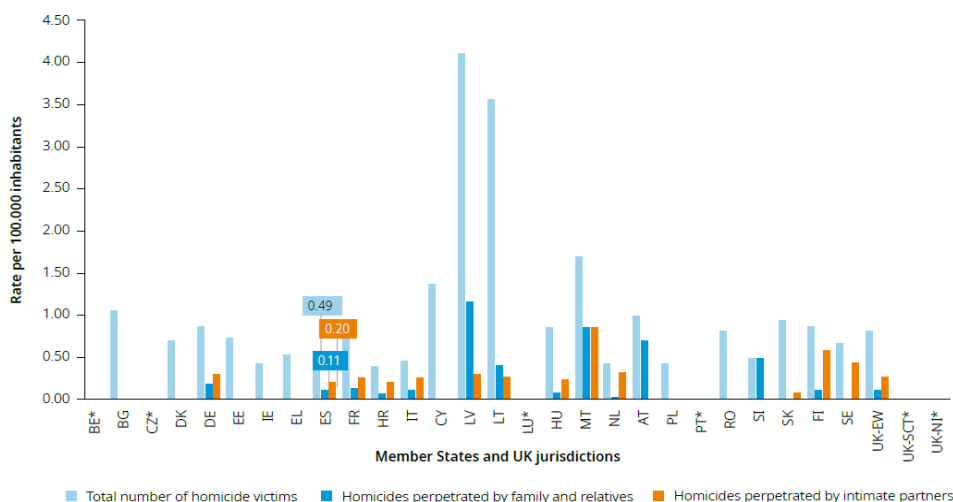
6.4 Femicid

V letu 2020 je bilo na globalni ravni ocenjeno, da je bilo približno 47 000 žensk umorjenih s strani intimnih partnerjev ali njihovih družinskih članov, od tega 2600 v Evropi. Dejstvo je, da je realno število žrtev mnogo višje. V primeru femicidov velik problem predstavljajo tudi pravne praznine, ki ovirajo pravično obravnavo. Pomanjkanje institucionalnega odgovora v primeru femicida pomeni neučinkovito preventivno in pregon, hkrati pa žrtvam in njihovim družinskim članom ne zagotavlja podpore, s čimer jih izpostavi ponavljajoči se viktimizaciji preko pravnih postopkov (European Institute for Gender Equality, 2022b, str. 1). Pravna obravnava femicidov gre po navadi v dve smeri: bodisi se dojema kot umor, brez posebnih okoliščin ali podlage, ali pa se dojema kot oblika nasilja na podlagi spola. Španija je ena redkih držav, ki v svojem pravnem okvirju prepozna, da je femicid ekstremna oblika nasilja na podlagi spola proti ženskam. Rezultat tega je bolj integriran pristop proti femicidu in obravnavo slednjega v kontekstu nasilja na podlagi spola proti ženskam. Od 2004 naprej so vsi primeri nasilja na podlagi spola, vključno s femicidi, preiskovani, obravnavani in sojeni s strani ločenih specializiranih organov kazenskega preгона in specializiranih sodišč. S tem je zagotovljeno, da imajo osebe, ki se s primeri srečajo, o femicidu poglobljeno znanje, to pa omogoča identifikacijo relevantnih dokazov in ustrezen pregon storilca. Nobena država članica sicer pravno ne prepozna femicida kot ločenega kaznivega dejanja, čeprav številni strokovnjaki menijo, da bi imela takšna ureditev številne prednosti. Femicid, obravnavan kot ločeno kaznivo dejanje, jasno pokaže njegovo povezavo z nasiljem na podlagi spola, poenostavi pravne postopke, pripomore k oblikovanju specifičnih ukrepov in načrtov za preprečevanje femicidov, prizna, da so ženske neproporcionalno prizadete v okviru nasilja na podlagi spola, pripomore k preventivi v kontekstu nasilja v družini in poveča zaupanje v sodni sistem (European Institute for Gender Equality, 2022b, str. 2).

Femicid nima enotne definicije, razumljen pa je lahko kot ekstrem spektra nasilja nad ženskami, ki se dogaja v vseh državah članicah EU (in širše). Pomanjkanje enotne definicije pogosto otežuje obravnavo femicida, vključno z njegovim merjenjem, saj ta pogosto znotraj splošnih podatkov umorjenih oseb ostane nezaznan. Splošni koncept femicida se nanaša na umor ženske ali dekleta zaradi njenega spola. Dunajska deklaracija Združenih narodov je prva identificirala različne oblike femicidov, vključno z umorom kot rezultatom intimnopartnerskega

nasilja, honour killings (umori deklet in žensk zaradi časti), namenskimi umori žensk in deklet v kontekstu oboroženih spopadov, umori, povezani z doto, smrti, povezane s pohabljanjem ženskih spolnih organov, mučenjem in umori, povezani s sovraštvom do žensk, umori žensk in deklet zaradi njihove spolne usmerjenosti in spolne identitete, umori domorodnih žensk zaradi sposobnosti nosečnosti, umori mladih deklic (detomor), umori zaradi obtožbe čarovništva in druge oblike femicidov, povezane s tolpmi, organiziranim kriminalom, preprodajo drog, trgovino z ljudmi in dobavo orožja (European Institute for Gender Equality, 2022b, str. 3).

Figure 2: Rate of female victims of intentional homicide in EU Member States and the United Kingdom (2018)

Vir: European Institute for Gender Equality, 2022c, str. 5.

V slovenskem Kazenskem zakoniku (KZ-1, 2008, 170. člen) femicid ni omenjen, vendar pa zapade pod druga kriminalna dejanja, npr. uboj, umor, povzročitev smrti iz malomarnosti in druge. Prav tako ne obstaja posebna institucija, ki bi zbirala podatke v povezavi s femicidom, niti ne obstajajo posebni protokoli v povezavi z njim (European Institute for Gender Equality, 2022c, str. 5).

Žrtve umora/uboja (v družini)						
Leto obravnave	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Moški	6	9	5	7	5	6
Ženske	7	10	9	8	8	5
Vsi	13	19	14	15	13	11

TABELA 7: Statistični podatki o številu vseh žrtev kaznivih dejanj umora in uboja (tudi poskusov) v letih 2008 – 2013

Žrtve umora/uboja						
Leto obravnave	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Moški	21	36	28	39	32	33
Ženske	9	15	17	14	12	7
Vsi	30	51	45	53	44	40

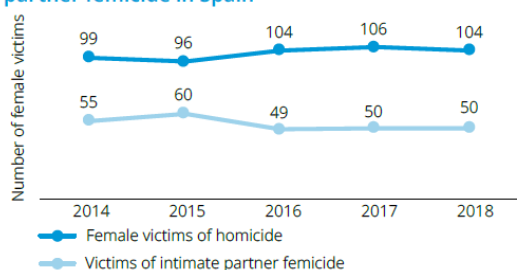
Vir: Društvo SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja, 2014, str. 194.

Če vzamemo za primer leto 2012, lahko vidimo, da je med 12 ženskami, ki so bile žrtev

umora/uboja, dve tretjini, tj. osem žensk žrtev umora/uboja v družini. Izmed 32 moških je žrtev umora/uboja v družini pet. V vseh zgornjih letih, od 2008 do 2013 ženske žrtve umora/uboja v družini predstavljajo več kot polovico vseh žensk, žrtev umora/uboja.

Tudi v španski obliki kazenskega zakonika ni posebne definicije femicida, vendar tako kot v primeru Slovenije zapade pod druge oblike kaznivega dejanja (različne obtožbe umora, upoštevajoč okoliščino in razlog spola). V Španiji obstaja šest institucij, ki zbirajo in analizirajo podatke za identifikacijo femicidov. Prav tako neuradne podatke zbirajo številne nevladne organizacije in mediji (European Institute for Gender Equality, 2022d, str. 2).

Figure 1: Female victims of homicide and intimate partner femicide in Spain

Vir: European Institute for Gender Equality, 2022d, str. 2.

Če vzamemo za primer leto 2014 vidimo, da je bilo od umorjenih 99 žensk, 55 žrtev intimnopartnerskega femicida. Podoben zaključek lahko potegnemo za vsa zgoraj predstavljena leta. Najpogostejša oblika femicida je namerni umor ženske s strani njenega intimnega partnerja ali družinskega člana. Na EU ravni je približno 29% umorjenih žensk umoril njihov intimni partner (ibidem).

6.5 Odziv okolice

Če je nasilje tako grozno in so posledice tako obsežne, zakaj številne žrtve ne odidejo? Takšna vprašanja močno poenostavijo realnost življenja v kakršnemkoli nasilnem odnosu. Najprej je potrebno zavedanje, da si osebi v nasilnem odnosu delita mnogo več kot zgolj nasilje. Prisotni so naklonjenost, skupni spomini, čustva, pogosto tudi ekonomski vložki. Včasih odstranitev iz situacije ni možna (pogosto pri medvrstniškem nasilju, nasilju s strani staršev nad otroki), vedno pa je mnogo kompleksnejša, kot se zdi zunanemu opazovalcu. Nekateri izmed razlogov so (Obran, 2018; Matko in Horvat, 2016): skupni otroci, skupni spomini in obujanje dobrih obdobij, pravno ne-priznanje nasilja in zahtevnost ločitvenih postopkov, idealiziranje nasilnega partnerja in zaupanje, da se nasilje ne bo ponovilo, občutek krivde, prisotnost groženj, zanikanje nasilja, pomanjkanje samozavesti, strah pred osamljenostjo, izolacija žrtve, izčrpanost, nespodbudno odzivanje okolice na stisko, pomanjkanje informacij, ekonomski razlogi in drugi.

Omenjeni razlogi so zgolj primeri, saj bi bilo vse obstoječe razloge nemogoče zajeti. Kljub temu služijo kot pokazatelj dejstva, da odhod zahteva veliko poguma in vztrajnosti ter da pogosto ni linearen. Nekatere raziskave celo kažejo, da žrtve za odhod iz nasilnega odnosa v povprečju potrebujejo sedem let, traja pa lahko tudi več deset let (Društvo za nenasilno

komunikacijo, 2023f). Velik razlog za to je poslabšanje mentalnega zdravja žrtve, ki je ob prisotnosti manipulacije in večletnega nasilja, neizogibno. Pogosto velja celo, da najdlje molčijo žrtve, ki trpijo najhujše oblike nasilja. Naučijo se strategije preživetja in prilagajajo svoje vedenje, da bi se nasilju izognile. Do odhoda v številnih primerih pride šele, ko so žrtve prepričane, da ne morejo izgubiti ničesar več, saj s tem tvegajo svoje življenje, v očeh družbe pa pogosto ogrožajo tudi svoje otroke, kljub temu da jim pritiče enaka oznaka četudi odnosa ne zapustijo (Obran, 2018). Statistike kažejo, da ženske najpogosteje poškodujejo ljudi, ki jih poznajo, na prvem mestu so prav njihovi partnerji. Intimnopartnerski umori niso nesreče, temveč končno dejanje nasilja v dalj časa trajajočem odnosu, kjer je prisotno nasilje. So najpogostejša oblika smrtonosnega nasilja nad ženskami. Tudi v Sloveniji skoraj polovico vseh umorov in poskusov umorov žensk zagrešijo zdajšnji ali nekdanji partnerji. Številnim intimnopartnerskim umorom pritičejo prej izvršene grožnje. V tej zgodbi so poleg žrtv prizadeti tudi njihovi bližnji, predvsem otroci, ki so v dobri tretjini primerov zločinu priča, na koncu pa ostanejo brez obeh staršev (Društvo SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja, 2014, str. 82–87; Obrán, 2018).

6.5.1 Spolni stereotipi

Vlogo spolnih stereotipov smo že omenili, vendar pa zaradi svojega vpliva zahtevajo nadaljnja pojasnila. Kot spolne stereotipe razumemo splošno sprejete sodbe in posplošitve o osebi določenega spola ali o spolu v celoti. Povezani so lahko z osebnostnimi lastnosti, vlogo v odnosu/družini, poklicem, fizičnim izgledom in drugimi, osnovani pa so na tradicionalnih spolnih vlogah, ki so v zgodovini ustvarile hierarhijo med spoloma. Tesno so povezani s spolnimi normami – zapletenim sistemom pričakovanj na podlagi spola osebe. Spolne norme in stereotipi reproducirajo hierarhijo med spoloma in vplivajo na vse spektre življenja osebe: način komuniciranja, obnašanje, čustveno inteligenco in ideje o tem, kaj lahko postanejo in kakšna je njihova vrednost. Za moške in ženske so pričakovana in sprejeta različna obnašanja. Tradicionalne spolne norme velevajo dekletom in ženskam, da so plahe, ustrezljive, nežne in podporne, medtem ko se od dečkov in moških pričakuje samozavest, dominanca, agresivnost in želja po raziskovanju. Ženske in dekleta so pogosto prikazane kot čustvene, izjemno občutljive in iracionalne, medtem ko dečke učimo, da moški ne jokajo, so močni in morajo biti racionalni. Spolni stereotipi oblikujejo tudi dolžnosti v družini: ženske so gospodinje, matere in skrbnice otrok, v kolikor so zaposlene pa jih pričakujemo v socialnem sektorju v obliki učiteljic, medicinskih sester itd. (naključno manj plačanih služb). Moški morajo prevzeti vodilne vloge in položaje, delati v znanosti, strojništvu, politiki, sprejemati glavne odločitve in finančno preživljati družino (Horváth et al., 2020, str. 8).

Tradicionalne spolne vloge lahko povzročijo, da so dejanske individualne potrebe in izbire posameznika prezrte. Heteroseksualni odnosi predstavljajo normo, pri čemer bi naj značilnosti moškosti in ženskosti delovale komplementarno. Ta prepad v pričakovanjih med dekleti in dečki in posledično njihovim obnašanjem lahko pripelje do dominacije moškega spola nad ranljivejšim ženskim, naučenim, da neodvisnost in asertivnost niso njihove vrline. Družba je pri ohranjanju norm izjemno stroga in hitro kaznuje kogarkoli, ki normam nasprotuje («si preveč možata, da bi bila komu všeč» / »on ni pravi moški«). Socializacija v povezavi s seksualnostjo je še ena izmed tem, ki je različnim spolom predstavljena različno. Dekleta so naučena, da je ena od njihovih najpomembnejših lastnosti fizična privlačnost. V medijih in oglaševanju prevladujejo ženska telesa, prikazana skozi moško perspektivo, skladno z obstoječimi lepotnimi standardi. Na ta način se dekleta naučijo opazovati svoje telo iz zunanje

perspektive, zaradi česar z njim izgubijo povezavo. To ima negativne posledice za njihovo samopodobo, oblikovanje mej in razumevanje lastne seksualnosti, ki je pogosto dojeta kot objekt za zadovoljitev potreb nekoga drugega. Sporočila v povezavi s spolnostjo, ki jih dobivajo dečki in moški, so povezana z osvajanjem, dokazovanjem moškosti, nadvlado, zadovoljitvijo instinktivne potrebe. V kombinaciji z dekletimi, ki so se jim v procesu socializacije zabrisale meje z lastnim telesom in potrebami, je to recept za katastrofo. Dekleta pogosto ne znajo reči ne, ker tega niso naučena, velikokrat pa tudi ob zavrnitvah fantje vztrajajo. Družba vztraja pri dvojnih standardih tudi v okviru tega, koliko svobode imajo osebe za raziskovanje svojega spolnega izraza in spolnega življenja. Ženske, ki prevzamejo aktivne vloge v svojih spolnih življenjih, se pogosto srečajo s stigmatizacijo, medtem ko je pri moških isti način življenja nekaj, kar jih naredi bolj pomembne in večvredne. Nasilje na podlagi spola je močno povezano s spolnimi stereotipi in normami, saj kaznuje ne-normativno obnašanje. Ljudje, ki imajo na spolne vloge zelo tradicionalni pogled, pogosto ne opazijo niti svojih niti partnerjevih dejanskih fizičnih in psiholoških potreb (Horváth et al., 2020, str. 9).

6.5.2 Toleranca in opravičevanje nasilja

Pojasnili smo že, da je za nasilje vedno odgovorna oseba, ki ga povzroča. Nasilno vedenje se ne zgodi, pač pa je izbira; tudi raba jezika igra tukaj pomembno vlogo.

Bila je posiljena → pasiv, se ji je zgodilo, središče zgodbe je ona, storilec ni omenjen.

Posilil jo je → aktiv, posilstvo se ne zgodi samo od sebe, odgovornost je na povzročitelju.

Nasilja ne moremo opravičevati, saj okoliščine in vedenje žrtve zanj niso relevantne, prav to pa pogosto počnejo tako povzročitelji kot širša družba (izrazi, kot sta »sem pod stresom«, »je jezikala«). Ničelna toleranca je pomembna za prepoznavanje in preprečevanje nasilja. Če družba nasilje dojema kot nedopustno, je iskanje pomoči za žrtve mnogo lažje, krivda in odgovornost, ki ju čutijo, pa manjša. Če družba nasilja ne dopušča, si njegovo izvajanje dovoli mnogo manj oseb. Sankcioniranje nasilja torej privede do njegovega zmanjšanja, minimaliziranje pa nasilje omogoča. Nasilje nad ženskami ohranja neravnovesje moči med spoloma in povečuje neenakosti med njima, neravnovesje moči pa možnosti nasilja zgolj povečuje. Nasilje vpliva na vse spektre človekovega življenja; če smo osredotočeni na preživetje, svoje energije ne vlagamo v kariero, osebno rast ali druge vidike življenja. Nasilje predstavlja ogromen strošek za državno blagajno, saj povečuje stroške zdravljenja, odsotnosti z dela, stroške postopkov itd. Ne vpliva zgolj na žrtev in povzročitelja, pač pa tudi na tiste, ki poznajo žrtve ali povzročitelje. Eno najbolj zaskrbljujočih dejstev je, da je v Sloveniji najpogostejše prizorišče dolgotrajnega nasilja, dom. 95% nasilja predstavlja nasilje moških nad ženskami, večinoma gre za povzročitelje, ki so žrtvam znani (družinske člane, znance, sodelavce, sorodnike, prijatelje) (Društvo za nenasilno komunikacijo, 2023e). Zasebni odnosi nasilje še dodatno skrijejo in otežijo razmislek o odhodu, hkrati pa se nasilje prav ob odhodu pogosto stopnjuje, saj se povzročitelj z odločitvijo žrtve ne strinja. Povzročitelji nasilja imajo v rokavu nabor trikov, s katerimi zanikajo, minimalizirajo in opravičujejo svoje nasilje, a za nasilje ni opravičila. Niti povzročitelja niti žrtve ne moremo prepoznati na prvi pogled, saj se nasilje dogaja v vseh družbenih razredih, je neodvisno od stopnje izobrazbe, nacionalnosti, rase, starosti, spolne usmerjenosti. Osebe, ki so nasilne, so prepričane, da je njihovo vedenje iz nekega razloga utemeljeno in ustrezno kot način doseganja ciljev, kar seveda ne drži (Hauptman, 2020).

Svojevrsten problem predstavljata opravičevanje nasilja s strani povzročitelja in iskanje vzrokov zanj s strani žrtve, povsem drug problem pa je družbena raven in s tem pogosti odzivi okolice, ki odhod žrtve iz odnosa, v katerem se dogaja nasilje, pogosto obsojajo. Zakaj je temu tako in zakaj nedolžna seksistična šala morda ni tako nedolžna? Nasilje je neizpodbitno povezano s stereotipi o spolih in odnosih med njimi. Nekatera tradicionalna prepričanja velevajo, da ima glavno besedo v družini moški, ki mora biti močan, pogumen in ne sme izražati čustev. V številnih tradicionalnih zgodbah je tako utemeljeno tudi nasilje, saj je ženska nežna, prilagodljiva, mora biti podredljiva, razumevajoča in polna odpuščanja ter žrtvovanja za svojo družino (Brečko, 2019). Če smo vzgojeni v okolici, kjer so nas naučili omenjenih vrednot, nasilje skorajda pričakujemo, ga težje prepoznamo kot kršenje naših pravic in partnerja skorajda ne zmoremo zapustiti. Čeprav je primerov nasilja žensk nad moškimi neprimerljivo manj kot obratnih situacij, je javnost v takšnih primerih mnogo bolj ogorčena, kar je ponovno povezano s predstavami, ki jih ima o moških in ženskah. Močan moški se ne more kontrolirati, za nežno žensko pa so nasilna dejanja razumljena kot nenaravna in so torej predmet nerazumevanja. Vsako dejanje je v družbi manj sprejeto, bolj kot odstopa od pričakovanih vlog. Razlike med moškimi in ženskami pripisujemo biologiji, zanje pa je v resnici odgovorna socializacija. Ljudem, ki so živeli v matriarhalnih družbah, ki so jih vodile ženske, bi se ideja krhke ženske zdela privlečena za lase; vse je torej odvisno od naših stališč, prepričanj, norm, kulture in privzgojenih vrednot. Raziskave so pokazale, da se vzgoja deklic in dečkov razlikuje že pred samim porodom in se z rojstvom otroka intenzivno nadaljuje. Če pričakujemo fantka, naj bo močan, punčka pa naj bo lepa in pridna. Takšna razmišljanja postavljajo moške v vlogo vodij in ženske v vlogo vodenih, kar prispeva k neravnovesju moči, to pa, kot že vemo, poveča možnost nasilja. Pri tem seveda ni narobe, da si želimo, da bi bil malček močan ali lep; problem je zgolj v dejstvu, da so pridevniki, ki jih otroku pripišemo, vezani na spol (Brečko, 2019; Matko in Horvat, 2016).

Preprečevanje nasilja je nemalokrat oteženo zaradi odziva okolice in mnenja, da so družinske težave točno to – težave družine, v katere se ne vmešavamo. To načeloma velja za konflikte, teh pa ne moremo enačiti z nasiljem. Okolica se mora odzvati in jasno sporočiti, da je nasilje nesprijemljivo. Namesto tega se številni postavijo v vlogo sodnika in ocenjujejo, kdo je za nasilje odgovoren, ali je bilo utemeljeno itd. Obsojanje okolice je še posebej pogosto, ko se žrtev nasilja ne vede skladno s pričakovanji družbe (je npr. pomanjkljivo oblečena). Pogosti odzivi okolice na soočenje z nasiljem so (Matko in Horvat, 2016; Hauptman, 2020):

- zanikanje (nasilje se ni zgodilo, nasilja v naši družini ni, žrtve lažejo);
- minimaliziranje (žrtve pretiravajo, nasilja je manj in ni tako intenzivno, gre za posamezne primere);
- racionalizacija (za nasilje obstajajo razlogi, žrtev je izzivala);
- napačna interpretacija (nasilje se interpretira kot nestrinjanje, konflikt, prepir);
- molk (gre za zasebno stvar, v katero se ne vtikamo).

Naš odnos do nasilja ima torej pomembno vlogo pri širšem družbenem naslavljanju nasilja, zato je lastna stališča in predsodke o nasilju ter njegovih žrtvah nujno prepoznati. Razumljivo je, da je situacije, v katerih nismo, včasih težko razumeti; predvsem v kolikor imamo dobro samopodobo in stabilno samospoštovanje, si ne moremo predstavljati, da bi bili žrtve nasilja. Pomembno je, da se zavedamo, da je nasilje dolgotrajen proces, ki pomembno vpliva na duševno zdravje žrtve (Pečjak in Pirc, 2019). Slednje je na točki, ko žrtev prepozna resničnost svoje situacije, močno načeto, odhod pa zaradi tega mnogo težji (pri čemer niti ne upoštevamo

drugih ovir, kot so finančne ovire, otroci, izoliranost itd.). Če imamo znanje o nasilju, lažje razumemo, zakaj žrtve odlašajo s prijavo ali nasilja sploh ne prijavijo, koliko negativnih čustev doživljajo na dnevni ravni in koliko poguma je potrebnega, da poiščejo pomoč.

7. ZAKLJUČEK

Vsako nasilje predstavlja poseg v osebno in telesno nedotakljivost, v primeru intimnopartnerskega nasilja pa je pogosto razumevanje tega, da se nam dogaja nasilje, zaradi odnosa, ki ga imamo s storilcem, oteženo. Nasilje povzroča resne fizične, spolne, psihološke in ekonomske posledice. Vsakršno nasilje nad ženskami je tesno povezano s spolnimi stereotipi in normami. Nekatere oblike nadzora so predvsem med mladimi nevarno normalizirane in razumljene kot del odnosa. Intimnopartnersko nasilje pozna različne oblike (fizično, psihično, spolno, ekonomsko) in prostore izvajanja (spletno, osebno), ne pozna pa fizičnih meja. Gre za globalni fenomen, ki kljub razvitosti družbe ne upada; še več, pojavljajo se novi načini. Nekateri splošni zaključki, ki jih lahko izpostavimo na podlagi teoretične analize so, da nasilje na podlagi spola nad ženskami, vključno z intimnopartnerskim nasiljem, predstavlja velik problem. Statistike so mnogo nižje od dejanskih števil, pa vendar so zgovorne že slednje. Na prvi pogled je ureditev v Sloveniji in Španiji precej podobna. Zdi se, da dajejo španske raziskave več poudarka na spolno nasilje in intimnopartnersko nasilje med mladimi, medtem ko slovenske raziskave proučujejo nasilje v splošnem. V slovenski statistiki tako podatkov o intimnopartnerskem nasilju med mladimi in spolnemu nasilju med mladimi močno primanjkuje, medtem ko ima Španija tukaj na voljo več informacij. V številnih odstotkih sta si državi precej podobni, kar je glede na njuni različni kulturi, geografsko lego in sistem socialnih politik, zanimivo. Izpostaviti gre predvsem ureditev v povezavi s femicidom, ki je v Španiji, čeprav nezadostna, mnogo boljša in bolj sistematična kot v Sloveniji.

Fokusne skupine so pokazale relativno dobro stopnjo znanja med sodelujočimi, kar nakazuje na pomembnost pogostosti diskurzov o nasilju v zadnjih letih, hkrati pa prikazuje tudi, da so ti pogovori še vedno potrebni. Sodelujoči so z nami delili številna ozaveščena mnenja in pokazali sposobnosti kritičnega presojanja družbe. S strani nekaterih udeležencev je bilo zaznati presenetljivo visoko stopnjo sočutja in razumevanja, s strani drugih pa zaskrbljujoč nivo apatičnosti. Očiten je vpliv popularizacije diskurza ljubezni do sebe in s tem zavedanja mladih o pomembnosti samospoštovanja. Največ izboljšav je potrebnih na področju spolnih vlog in stereotipov. Čeprav številni udeleženci slednje prepoznavajo, to prepoznavanje enačijo z razčlenitvijo in premagovanjem spolnim stereotipov, kakor da sicer obstajajo, vendar sami v njih ne sodelujejo. Ponotranjenost spolnih stereotipov je pomembna točka našega projekta. To ne pomeni nujno, da so trditve udeležencev napačne – seveda ne namigujemo, da so nasilni vsi moški, da ženske ne morejo biti storilke, ali da moški ne prijavijo nasilja, ker nočejo biti videti šibki, vendar pa so dejstva jasna. Moški so v intimnopartnerskih zvezah nasilni pogosteje kot ženske, večina nasilja ostaja neprijavljenega (ne zgolj v primeru moških žrtv) in ženske, ki (mislijo, da) si želijo agresivnega moškega, imajo to predstavo zaradi ponotranjenih spolnih vlog, kar pa krivde za nasilje nikakor ne prelaga nanje. Ne zavzemamo se za omejevanje diskurzov – nasprotno, želimo jih razširiti. Osredotočanje na ženske kot žrtve je smiseln korak, saj so v veliki večini žrtve intimnopartnerskega nasilja ženske. Diskusije vseprisotnih zlorab žensk ne pomenijo, da moške kot žrtve ignoriramo, prav tako ne pomeni, da ženske ne morejo biti storilke. Spremeniti moramo pristop k pogovorom o (intimnopartnerskem) nasilju; ne gre za tekmovanje v številu zlorab, ne gre za ženske proti moškim, gre preprosto za dostojanstveno obravnavo vseh. Ta perspektiva nam omogoča, da pregledamo podatke, poslušamo žrtve in pripravimo informirane, konstruktivne in koherentne ukrepe za učinkovito preprečevanje intimnopartnerskega nasilja.

8. LITERATURA

Brečko, B. N. (2019). Spletno nadlegovanje v šolah z vidika spola. *Šolsko polje*, 30(3/4), 113–130.

Društvo SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja. (2014). *Priročnik za delo z ženskami in otroki z izkušnjo nasilja*. <https://drustvo-sos.si/wp-content/uploads/2019/08/prirocnik-za-deloz-zenskami-in-otroki-z-izkusnjo-nasilja.pdf>

Društvo za nenasilno komunikacijo. (2023a). *Druge vrste nasilja*. <https://www.drustvo-dnk.si/o-nasilju/druge-vrste-nasilja.html>

Društvo za nenasilno komunikacijo. (2023b). *Kaj je nasilje?* <https://www.drustvo-dnk.si/o-nasilju/kaj-je-nasilje.html>

Društvo za nenasilno komunikacijo. (2023c). *Nasilje nad ženskami*. <https://www.drustvo-dnk.si/o-nasilju/nasilje-nad-zenskami.html>

Društvo za nenasilno komunikacijo. (2023d). *Spolno nasilje*. <https://www.drustvo-dnk.si/o-nasilju/spolno-nasilje/34>

Društvo za nenasilno komunikacijo. (2023e). *Statistika o nasilju*. <https://www.drustvo-dnk.si/o-nasilju/statistika-o-nasilju.html>

Društvo za nenasilno komunikacijo. (2023f). *Zakonodaja in dokumenti*. <https://www.drustvo-dnk.si/pravni-koticek/zakonodaja-dokumenti.html>

EIGE. (2021). *The cost of gender based violence in the European Union – Technical report*. <https://eige.europa.eu/publications/costs-gender-based-violence-european-union>

EIGE. (2022a). *Combating coercive control and psychological violence against women in the EU Member States*. <https://eige.europa.eu/publications/combating-coercive-control-and-psychological-violence-against-women-eu-member-states>

EIGE. (2022b). *Femicide: shedding light on the »invisible« victims*. <https://eige.europa.eu/publications/femicide-shedding-light-invisible-victims>

EIGE. (2022c). *Measuring femicide in Slovenia*. <https://eige.europa.eu/publications/measuring-femicide-slovenia>

EIGE. (2022d). *Measuring femicide in Spain*. <https://eige.europa.eu/publications/measuring-femicide-spain>

EIGE. (2022e). *Combating cyber violence against women and girls*. <https://eige.europa.eu/publications/combating-cyber-violence-against-women-and-girls>

EIGE. (2023a). *Gender Statistics Database*. Prevalence of physical violence by intimate partners since the age of 15 and during the 12 months prior to the interview by the age, education, and main activity of the victim and relationship between the victim and the perpetrator. https://eige.europa.eu/gender-statistics/dgs/indicator/genvio_int_sur_phy_prev_phys_sex_ipv_phys/datatable

EIGE. (2023b). *Gender Statistics Database*. Prevalence of physical violence by intimate partners since the age of 15 and during the 12 months prior to the interview by the age,

education, and main activity of the victim and relationship between the victim and the perpetrator. https://eige.europa.eu/gender-statistics/dgs/indicator/genvio_int_sur_phy_prev_phys_sex_ipv_phys/datatable

EIGE. (2023c). *Gender Statistics Database*. Prevalence of sexual violence by intimate partners since the age of 15 and during the 12 months prior to the interview by the age, education, and main activity of the victim and relationship between the victim and the perpetrator. https://eige.europa.eu/gender-statistics/dgs/indicator/genvio_int_sur_sex_prev_phys_sex_ipv_sex/datatable

European Commission. (2023). *Gender Equality Strategy*. https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/gender-equality/gender-equality-strategy_en

European Union Agency for Fundamental Rights. (2012). *Survey on violence against women in EU*. <https://fra.europa.eu/en/publications-and-resources/data-and-maps/survey-data-explorer-violence-against-women-survey>

Eurostat. (2023). *Data Browser*. Population by sex and age. https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/CENS_HNMGA_custom_4909770/default/able?lang=en

Fundación Indera. (2020a). *Secondary school teachers' awareness of cyber sexual and gender-based violence in youth partner relationships*. National Report for Spain, project I can choose to say no.

Fundación Indera. (2020b). *Awareness attitudes and experiences of secondary school students related to cyber sexual and gender-based violence*. National Report for Spain, project I can choose to say no.

Hauptman, A., Kračan, B., Maj, M., Miklič, N., Miljavec, L. L., Motl, A., Puschner, M., Rajšp, S., Strašek, M., Vlasak, K. in Zemljič, I. (2020). *Spletno nasilje in spletne zlorabe otrok in mladostnikov: Priročnik za strokovne delavke in delavce centrov za socialno delo in druge strokovnjake*. Fakulteta za družbene vede.

Horváth, É., Kallós, L., Andras, R., Pedrola Vives, E., Ileš, M., Ignjatović, T., Cesar, S. in Bijelić, N. (2020). *Teacher's guidebook on cyber sexual and gender-based violence prevention and response*. I can choose to say no, Appendix 1.

I can choose to say no. (2020). *Teacher's guidebook on cyber sexual and gender-based violence prevention and response – Appendix 2*.

Kazenski zakonik (KZ-1). (2008). *Uradni list RS*, št. 50/12, 54/16, 54/15, 38/16, 27/17, 23/20, 91/20, 95/21, 186/21 in 105/22 – ZZNŠPP. <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO5050>

Kolbert, J. B., Crothers, L. M., Bundick, M. J., Wells, D. S., Buzgon, J., Burberry, C., Simpson, J. in Senko, K. (2019). Medvrstniško nasilje nad lezbičnimi, gejevskimi, biseksualnimi, transspolnimi dijaki in dijaki, ki so v procesu odkrivanja lastne spolne usmerjenosti (LGBTQ), kot ga zaznavajo učitelji, na vzorcu dijakov iz jugozahodne Pensilvanije. [*Časopis za kritiko znanosti*, 47\(275\), 45–65.](#)

Lah, D. (2021). *Intimnopartnersko nasilje do žensk v času zaprtja zaradi Covid-19 epidemije in otroci kot pričevalci* [Diplomsko delo, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za socialno delo]. Repozitorij UL.

Lampe, T. (2020). Medvrstniško nasilje v osnovni šoli z vidika učencev in strokovnih delavk. *Socialna pedagogika*, 24(1/2), 43–64.

Matko, K. in Horvat, D. (2016). *Kako poročati o nasilju v družini in o nasilju nad ženskami: Priročnik za medije*. Društvo SOS telefon za ženske in otroke - žrtve nasilja.

Ministrstvo za notranje zadeve (Policija). (b. d.). *Nasilje v družini - informacije o postopku na policiji*. <https://www.policija.si/svetujemo-ozavescamo/oosebna-varnost/nasilje-v-druzini>

Obran, N. R. (2018). *Nasilje nad ženskami - Prav(n)e poti v varno življenje žensk in otrok: Praktični vodnik po sodnih in pravnih postopkih*. Društvo za nenasilno komunikacijo.

Pečjak, S. in Pirc, T. (2019). Psihološki vidiki medvrstniškega nasilja v šolah. *Šolsko polje*, 30(3/4), 9–31.

Sardoč, M. (2019). Kako misliti (in razumeti) nasilje. *Šolsko polje*, 30(1/2), 151–165.

Statistični urad Republike Slovenije. (2020). *Osebna varnost v zasebnem okolju*. <https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/10159>

SURS. (2021). *1. januarja 2021 v Sloveniji 2.108.977 prebivalcev ali 0,6 % več kot eno leto prej*. <https://www.stat.si/StatWeb/news/Index/9212>

Svet Evrope (2011). *Konvencija o preprečevanju nasilja nad ženskami in nasilja v družini ter o boju proti njima*. <https://rm.coe.int/1680462542>

Veselič, Š. (2007). *Nasilje! Kaj lahko storim?* Društvo SOS telefon za ženske in otroke - žrtve nasilja. https://drustvo-sos.si/wp-content/uploads/2019/10/Nasilje-kaj-lahko-storim_Priloga.pdf

World Health Organization. (2023). *Global Database on the Prevalence of Violence Against Women*. https://srhr.org/vaw-data/data?region=®ion_class=&countries%5B%5D=SVN&countries%5B%5D=ESP&violence_type=ipv&violence_time=lifetime

Zakon o preprečevanju nasilja v družini (ZPND). (2008). *Uradni list RS*, št. 16/08, 68/16, 54/17 - ZSV-H in 196/21 - ZDOsk. <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO5084>